

Адыгэ Мажь

№ 210 (20473)

2013-рэ илъэс

ШЭМБЭТ
ШЭКИОГЪУМ и 2

Адыгэ Республикэм и Правительствоэ игъэзет

Шэкиогъум и 4-р — лъэпкъхэм языкыныгъэ и Маф

Адыгэ Республикэм щыпсэхуэу лъытэ-
ныгъэ зыфэтшыхэрэр!
Тичыплэгъу лъаплэхэр!

*Къэралыгъо мэфэкым — лъэпкъхэм
языкыныгъэ и Мафэ фэш! тышфэгъуш!о!
Сыд фэдэ лъэхъани Урысыем кӀуачӀэ
къезытыштыгъэр лъэпкъхэм языкыныгъэрэ
язэгурылоныгъэрэ, Хэгъэгур нахь зэтэгъап-
сыхъагъэ хъуным ялъэкӀ зэрэздыра-
хьылӀэрэр ары.*

Лъэпкъэу къызыхэкӀыгъэхэм, динэу алэ-
жыӀрэм ямылӀытыгъэу Урысыем ис цӀыф
пстӀэуми мы мафэм джыри зэ агу къе-
гъэкӀыжы тарихъышхо зиӀэ Хэгъэгур иным
игражданинэу зэрэщытхэр.

Непэ, фэдэ зыпарэки къыхэмыкӀыгъэу,
аныхь мэхъанзшо зилӀэр социальнэ-эко-
номикэ зэхъокӀыныгъэшлӀхэр лъыгъэкӀотэ-
гъэнхэм, демократическэ къэралыгъо шъха-
фитыр гъэпсыгъэным апае тӀкӀуачӀэ зэ-
хэтлӀхъаныр ары.

Адыгеим щыпсэхуэрэм тиреспубликэрэ
ти Хэгъэгуршоу Урысые Федерациемрэ джы-
ри нахь зэтэгъапсыхъагъэ хъунхэм кӀуачӀэу
ялӀэр зэкӀэ зэрэрахьылӀыштытм тичыхъэ тель.

Тичыплэгъу лъаплэхэр, зэкӀэми тышф-
фэлаӀо псауныгъэ пытэ, щыӀэкӀэшлӀу шъуи-
лӀнэу, дунаир мамырэу, шӀум шъушымыкӀэу
шъупсэунэу! Адыгэ Республикэмрэ ти
Хэгъэгуршоу Урысые Федерациемрэ яфедэ
зыхэлъ ублӀпӀэ пстӀэуми гъэхъагъэхэр
ащышъушлӀхъуэу шъуфэтӀо!

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо
Совет — Хасэм и Тхъаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ и Указ

ЩытхъуцӀэу «Адыгэ Республикэм
культурэмкӀэ изаслуженнэ юфышӀ»
зыфиӀорэр Хь. Къ. Абыдэм
фэгъэшъошэгъэным ехьылӀагъ

Лъэпкъ культурэм икӀэухъумэнрэ ихэ-
хъоныгъэрэ илахь зэрахышӀхъэрэм фэш!
щытхъуцӀэу «Адыгэ Республикэм культу-
рэмкӀэ изаслуженнэ юфышӀ» зыфиӀорэр
Абыдэ Хысэ Къэсэй ыкъом, лъэпкъ лӀмэ-
псымэхэм яшӀынкӀэ лӀпӀэласэм фэгъэшъошэ-
гъэнэу.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу
ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан

къ. Мыекъуапэ,
шэкиогъум и 1, 2013-рэ илъэс
N 142

ПРАВИТЕЛЬСТВЭ ТЕЛЕГРАММЭХЭР

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу ТхъакӀушынэ Аслъан фэкӀо

Лъытэныгъэ зыфэсшырэ
Аслъан Кытэ ыкъор!

Лъэпкъхэм языкыныгъэ и Мафэ фэш! сыпфэгъуш!о!
Мы мэфэкӀым Урысыем ищыӀэныгъэ къэгъэзапӀэ
фэхъугъэ хъугъэ-шагъэхэр тыгу къегъэкӀыжык, лӀэ-
шӀэгъу пчъагъэхэм къаӀоцӀ цӀыф лъэпкъыбэмэ ялӀы-
кӀохэр зыхэхъэхэрэ народым патриотизмэгъэ ин
къыгъэлъэгъуагъ.

Тэ зэкӀэхэми тарихъ гъогушхоу къызэтынэкӀыгъэр
къэтыухъумэн, гушъхъэлэжъ баиныгъэу тилӀэр зэрэчӀэ-
тымынэщтым тыналӀ тедгъэтын, тятэжъхэм заомрэ
юфшӀэнымрэ гъэхъэгъэшхоу ащызэрахъагъэхэм лъы-
тэныгъэ ин афэтшын, ти Хэгъэгур тыфэлэжъэн фæе.

СыпфэлаӀо уилофшӀэн гъэхъэгъэшхоу щыпшӀхъу
ыкӀи шӀоу щылӀэр зэкӀэ къыбдэхъунэу!

Владимир ПУТИН.

Лъытэныгъэ зыфэсшырэ
Аслъан Кытэ ыкъор!

Лъэпкъхэм языкыныгъэ и Мафэ фэш! сыпфэгъуш!о!
Мы мэфэкӀыр гушъхъэлэжъым, патриотизмэм ыкӀи
цӀыф лъэпкъ зэфэшъхъафхэм яздегъэштэныгъэ ита-
мыгъэу щыт.

Урысыем ифедэ зыхэлъ юфышхоу бгъэцакӀэрэм
тапӀэки гъэхъагъэхэр щыпшӀхъу, псауныгъэ пытэ,
насып, щыӀэкӀэшлӀу уилӀнэу сыпфэлаӀо!

Лъытэныгъэ къыпфэзышӀэу, Урысые Федера-
цием и Президент иӀыпӀыгъоу — Урысые Фе-
дерацием и Президент и Контрольнэ
гъэюрышӀапӀэ ипащэу К. ЧУЙЧЕНКО.

Гухэлъэу агъэнэфагъэхэр

*УФ-м юфшӀэнымкӀэ ыкӀи социальнэ хэхъоныгъэм-
кӀэ и Министерствэрэ УФ-м ПенсиехэмкӀэ ифондрэ
япащэхэм пенсиехэм ягъэпсынкӀэ шӀапхъакӀэу
(формулакӀэу) къыхахыгъэм, пенсиер зӀлугъэкӀэ-
гъэным исистемэ кӀэу къыхэхъанэу агъэнэфагъэ-
хэм афэгъэхьыгъэ пресс-конференции селектор
шыкӀэм тетэу тыгъуасэ къатыгъ. УФ-м Пенсие-
хэмкӀэ ифонд ичӀыпӀэ къулыкӀоу субъектхэм
ащылӀэхэм япащэхэр, СМИ-хэм ялӀыкӀохэр ащ хэ-
лэжъагъэх. Адыгеим ылъэныкъокӀэ хэлэжъагъ
УФ-м ПенсиехэмкӀэ ифонд АР-мкӀэ и Къутамэ
ипащэу Къулэ Аскэрбий, ащ игуадзэхэр, отдел
зэфэшъхъафхэм япащэхэр.*

УФ-м юфшӀэнымкӀэ ыкӀи соци-
альнэ хэхъоныгъэмкӀэ иминистрэу
Максим Топилиныр пстӀэмэ апэу
пенсиехэм ягъэпсынкӀэ гухэлъэу
агъэнэфагъэхэм къатегушылагъ. Ащ
къызэрилуагъэмкӀэ, а зэхъокӀыны-
гъэхэм УФ-м и Правительство ахап-
лӀы, къадыригъэштагъ. Джы зэхъо-
кӀыныгъэхэм афэгъэхьыгъэ хэбзэ-
гъэуцугъэм ипроектэу агъэхъазы-
рыгъэм УФ-м и Федеральнэ ЗӀлукӀэ
мы мазэу къыхагъэм иящэнэрэ
мэфишӀ хӀэлъэшт. Ащ щытегушыӀэ-
хэу, щаштэхэмэ, 2015-рэ илъэсым

щылэ мазэм и 1-р ары зэхъокӀы-
ныгъэхэм кӀуачӀэ ялӀэ зыхъуштыр.
Министрэм зэхъокӀыныгъэхэр ашӀын-
хэм ушъхагъоу фэхъугъэм къытегу-
шыӀэзэ, гурыт псӀукӀэ зилӀэхэм
япенсие нахьшӀу шыгъэныр пшъэ-
рылӀ шъхъалӀэу зэрэзыфагъэуцужы-
гъэр къыхигъэщыгъ. Непэ пенси-
ем щылӀэхэм закыфигъазэзэ, ахэм
япенсие зэхъокӀыныгъэ зэрэфэмы-
хъуштыр, шӀапхъакӀэм иягъэ къызэра-
мыкӀыштыр къылуагъ.

Пенсиехэм ягъэпсынкӀэ къаугуп-
шысыгъэм къыдилӀытэхэрэм нахь

игъэкӀотыгъэу къатегушылагъ УФ-м
юфшӀэнымкӀэ ыкӀи социальнэ хэхъо-
ныгъэмкӀэ иминистрэ игуадзэу
Андрей Пудовыр. ШӀапхъакӀэм те-
тэу агъэпсын зыхъукӀэ къыдалы-
тӀэшт пстӀэуми ар къащыуцугъ,
цӀыфыр ипенсие игъэпсын зэрэхэ-
лэжъэшт амалэу илӀэштхэм къатегу-
шылагъ. Хэбзэгъэуцугъэр аштэмэ,
ащ ипхырышӀынкӀэ ПенсиехэмкӀэ
фондым пшъэрылӀ гъэнэфагъэу илӀэ
хъухэрэм афэгъэхьыгъэу къэгъушылагъ
УФ-м ПенсиехэмкӀэ ифонд и Прав-
ление итхъаматэ игуадзэу Алек-
сандр Куртиныр.

Ащ ыуж федеральнэ ыкӀи реги-
ональнэ СМИ-хэм яжурналистэу
юфшӀхъабзэм хэлэжъагъэхэм яупчӀэ-
хэм джэуапхэр къаратыжыгъэх.
Нахьыбэу ахэм цӀыфхэр зыгъэгумэ-
кӀэу редакциехэм къафӀкӀорэ упчӀэ-
хэр ары зыкызырафагъэзагъэр.
Пенсиер зыщызэрэугъоирэм, стра-
хованиемкӀэ лӀхъым зэхъокӀыныгъэу
афэхъуштытхэм, фитыныгъэу ялӀэхэр
къэнэжыштытхэмэ, юф зышӀэрэ пен-
сионерхэм пенсиер къазэрафа-
лӀытэщтым, нэмыкӀыбэхэм къаӀоуп-
чӀагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Ямэфэкл хагъэунэфыкыгъ

Урысыем ихыкум приставхэм яинститут зыщылэр илъэси 148-рэ зэрэхъугъэм, хыкум приставым и Мафэ афэгъэхыгъэ мэфэкл зэхакъэ чъэпыогъум и 1-м культурэм и Унэу «Гигантым» щыкыуагъ. Федеральнэ ыкли республикэ хэбзэ къулыкхуэхэм япашэхэр, хэбзэхуэмэкло системэм иллыкхуэхэр, нэмыкхэри ащ хэлъжагъэх.

АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Владимир Петровым лофтхыабзэр къызэлъуихыгъэ, зимэфэкл хэзыгъэунэфыкыхэрэм АР-м и Лышхъуэ Тхыаклушынэ Аслъан ыцлэккэ къафэгушыуагъ. Адыгеим хэхъоныгъэхэр ышынхэмкэ хыкум приставхэм лофышхо зэрашлэрэр, ащкэ ахэм зерафэразэхэр ащ къыхигъэщыгъ. Хыкум приставхэм я Федеральнэ къулыкхуэ и Гъэlorышлалэу республикэм щылэм иадминистративнэ унаккэ ашлынэу зэрэагъэжагъэм мэхъанэшхо зэрилэр къылуагъ.

Гъэlorышлалэм ипащэ ипшэрылхэр зыгъэцкэрэ Владимир Мигидюк илофшлэгъухэм игуапэу нэужым къафэгушыуагъ. Тарихым инэклубгохэм къапкъырыкыгъэ, хыкум приставхэм гъогоу къаклугъэм, непэ пшэрылхуэу зыфагъэуцужыкхэр

рэр зэрэзэшлуахыхэрэм къафэгушыуагъ. Цыфхэм яфитыныгъэхэр къэхуымэгъэнхэр, УФ-м ихэбзэгъэуцугъэ къыдильтэрэ лъэныкъо пстэури шлокл имылэу гъэцкэгъэныр — джары анахь мэхъанэшхо зилэу пащэм къыгъэнэфагъэхэр. Гъэlorышлалэм епхыгъэу лоф зышлэрэ къулыкхуэшлэхэм япшэрылхэр щытхуэ хэлэу зэрагъэцкэгъэхэрэм ишуагъэккэ, цыфхэм ыкли организациехэм чыфэу ателхэр къызэклагъэкхожыкх зэралъэккырэр къыхигъэщыгъ. Тапэкли ахэм гъэхъагъэхэр ашлэхэзэ ыпэккэ лъыклотэнхэм зэрэфэхъазырхэр клэухым ащ къылуагъ.

Зэхакъэм нэбгырабэ къыщыгушыуагъ, щытхуэ хэлэу зипшэрылхэр зыгъэцкэрэ хыкум

приставхэм гушылэ дэхабэ къафэгушыуагъ. Хыкум приставхуэ гъэхъэгъэшлу зышлэгъэхэм щытхуэ ыкли рэзэныгъэ тхылхэр, шлухъафтынхэр лофтхыабзэм ащаратыжыгъэх, илъэс пчъагъэхэм къаклоцл мыщ къулыкхуэ щызыхыгъэ ветеранхэри къыхагъэщыгъэх, агъэшлуагъэх. Джащ фэдэу хыкум приставхэм ялофшлэн къэзыгъэлъэгъорэ журналистхэри къыхагъэщыгъэх, щытхуэ тхылхэр аратыжыгъэх.

Мэфэкл зэхакъэр республикэм итворческэ купхэм къагъэхъазырыгъэ концертнымкэ зэфашыжыгъ.

ПАТЪЫКЪО Анет.

Сурэтыр лэшыгъэ Аслъан тырихыгъ.

Гъэтхасэхэр луахыжыкх

Бжыхъэ мэфэ ошлоу къызэккэлъыкхлэхэрэр республикэм ичыгулэжхэм чанэу къызыфагъэфедэ. Комбайнэхэм тыгъэгъазэр, пынджыр, натрыфыр луахыжыкх. Ащ даклоу бжыхъасэхэм япхъыни лъагъэккыуатэ.

Адыгеим мэкъу-мэщымкэ и Министерствэ тызэрэщыгъэгъозагъэмккэ, республикэм щапхыгъэ тыгъэгъэзэ гектар 70388-м щыщэу шэклогъум и 1-м ехуылэу луахыжыгъахэр гектар 69095-рэ. Гектар тельытэу центнер 18,1-рэ республикэм имэкъумэщышлэхэм къырахы, пстэумккэ тонн мини 125-м ехуэ аугъоижыкх.

Тыгъэгъазэм илухыжыкх ыклэм фэкло, ар зэшлозыхыгъэ хызымэтшлалэхэри щылэх. Гушылэм пае, Кошхъэблэ районым тыгъэгъэзэ гектар 10138-рэ, Красногвардейскэ районым гектар 12879-рэ, Шэуджэн районым гектар 11064-рэ ыкли Адыгэкъалэ гектар 235-рэ ащалуахыжыгъах. Къэнэгъэ районхэри

ауж къызэринэхэрэ щылэп, тыгъэгъазэм иаужырэ гектархэр мы мафэхэм ахэм ащалуахыжыкх. Лэжыгъэм пэлухашт натрыф гектар 27940-м щыщэу тыгуасэ ехуылэу луахыжыкх гектар мин 19-м ехуэ. Ащ гектар тельытэу центнер 54,3-рэ къырахыжыкх, пстэумккэ тонн мини 104-м ехуэ къахыжыкх. Натрыфым илухыжыкх Шэуджэн районым ыкли Адыгэкъалэ ащалухыгъ.

Пынджым иугъоижыкх ыклэм фэкло. Республикэм ипынджлэжхэм тыгуасэ ехуылэу гектар 1167-рэ луахыжыкхуэу къафэнагъ. Тэхуэтымкъое районыр пштэмэ, гектар 3955-м щыщэу луахыжыкхуэу 3705-рэ. Гектар тельытэу ахэм центнер 40,9-рэ къырахыгъ. Красногвардейскэ районым къыщагъэккыгъэ пынджгектар 1127-м щыщэу луахыжыкхуэу гектар 515-рэ, гектар тельытэу центнер 50,6-рэ къырахыгъ. Шэуджэн районым пынджым илухыжыкх мы мафэхэм щыфежыагъэх. Гектар 330-м щыщэу луахыжыкхуэу зигъо ифагъэхэр гектар 25-рэ. Центнер 45,2-рэ зы гектарым къытыгъ.

(Тикорр.).

Тыфэраз

Адыгэ Республикэм культурэмккэ икъэралыгъо бюджет учреждениеу «Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ библиотекэ» гъэзетэу «Адыгэ макъэр» къызфигъэфедэзэ, унэе предпринимателэу Тхъапшъэкхо Альберт Султлан ыкхом лъэшэу зэрэфэразэр релю «Адыгэ Республикэм щыпсэурэ лъэпкъ зэфэшхъафхэм якультурэ 2012 — 2016-рэ илъэсхэм хэхъоныгъэ егъэшыгъэныр» зыфилорэ программэм къыдхэлъытэгъэ фестивалэу «Лъэпкъхэр зэгурылонхэмккэ тхылхыр амалышлу» зыфилуу чъэпыогъум и 1-м щылагъэм изэхэщэнккэ ахъщэ лэпылэгъушхо къызэрэритыгъэм фэшл.

Альберт Султлан ыкхор хэмылажыуэ социальнэ мэхъанэшхо зилэу мы лофтхыабзэр зэшлуахын алъэкыштыгъэп. Лъэпкъ библиотекэм зигугъу къэтшыгъэ унэе предпринимателым мылкъу лэпылэгъу къыритынэу зызыфегъазэм, псынклэу ялэу ащ къафигъэцэклагъ.

Лъытэныгъэ зыфэтшырэ Альберт Султлан ыкхор, ори, уигупсэхэми псауныгъэ пытэ, насыпшхо шъуилэнэу, шъуибизнес хэхъоныгъэ ышынэу шъуфэтэлэ. Тапэклэ тизэдэлэжъэныгъэ лъыдгъэкклотэным тыщэгугъы.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Хэбзэгъэуцугъэу щылэхэр мыукогъээнхэмккэ, цыфхэм яфедэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ къэхуымэгъэнхэмккэ гъэхъагъэу илэхэм, илъэсыбэрэ гуетыныгъэу фырилэу лоф зэришлагъэм ыкли къызыхыгъэр илъэс 60 зэрэхъурэм афэшл Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхуэ тхылхъагъэшошагъ **Клыккэ Аскэр Яхъе ыкхом**, Шэуджэн район хыкумым ихыкумышлэу щытыгъэм.

Тафэгушло!

Къунчыкхыаблэхэу Мыекъуапэ щыпсэухэрэм яобществэу «Гугъэм» хэтхэр лъэшэу ягуапэу афэгушлох Тхыгъо Амир Рэмэзанэ ыкхомрэ Абыдэ Бэлэ Азэмат ыпхуымрэ шхъэгъусэ зэфэхъухи янасып гъогоу непэ зэрэзэдытхыагъэхэмккэ!

Зыплугъэ ны-тыхэм ягугъэ лъаплэхэр къадэхъоу, зы унэгъо бэрэчэтэу заушхомбгъоу, лъфыгъэхэмккэ лъэпкъыр агъэбагъоу, зэгорылоныгъэм инурэ ашхъарытэу, яадыгъэгъэ-цыфыгъэ псэуккэ щысэтыхыплэу илъэсыбэрэ янасып гъогоу тетынхуэ афэлъалох!

Къунчыкхыаблэу щыщхуэ Мыекъуапэ щыпсэухэрэм яобществэу «Гугъэм» игъэцэккэло комитет.

«Жъогъобыным» иккэтхэн ыклэм фэкло

Ныбджэгъу цыккылхэр, ныхэр, тыхэр, адыгабзэр зыгъэхъырэ клэлэегъаджэхэр ыкли нэмыкхэр! Макъэ къышхо-сэгъэу, клэлэцыккылхэм апае къыдэклирэ журналу «Жъогъобыным» иккэтхэн гъунэм фэкло, журналыр къызытхыкхын гухэлэ зилэхэр гужьонхэ алъэкышты.

Ыпэккэ игугъу къызэрэтшыгъагъэу, къыхъашт илъэсым «Жъогъобыным» иккэтхалккэ тлэккы къыхэхъуагъ. Джы ар сомэ 22-рэ чыпыч 55-рэ хъугъэ. Непэрэ уасэу щылэхэмккэ ар зи арыхлэп. Арышл, кыхъэ-лыхъэ зешъумыгъэшлэу «Жъогъобыныр» къышхутхыкк! Шъукыфатхэзэ шъушымы лъэшэу тигопэшт.

Ыпэкли ащ мызэу, мытлоу игугъу къышхуфэсшыгъ, джыри шъугу къэзгъэккыжышты. Журналым кыххэрэ тхыгъэхэр мынми, сурэтэу къэжъугъэхыи къыдэдгъэхъагъэхэри хэтэу, ахъщэу атефэрэр мэккэ дэдэп. Къызэрэжъугъэхыгъэм ыпккэу тефагъэм бэккэ нахыб къышхуфэдгъахыжыштыр.

Еджаклохэм янэ-ятэхэм «ИНН»-ккэ заджэхэрэм, «Стра-

ховое свидетельство» зыфалорэм, япаспортхэм ксерокс атехыгъэу къытфагъэхынхэр ары ищыклагъэр. Ащ игугъу бэрэ къэтшымыи, зыгъэцаккэрэр маккэ. Ащ къыхэккэу зитхыгъэхэр, зисурэтхэр журналым къыдахъэхэрэм ахъщэу яттыжыкх фаер афэдгъэхыжыкхын тлэккырэн.

Ахэр къыздэжъугъэхышты чыплэр журналым тетхагъ нахьмышлэми, джыри зэ шъугу къэсэгъэккыжыкх: къалэу Мыекъуапэ, урамэу Советскэм тет унэу N 217, «Жъогъобыным» («Созвездие») иредакций.

ПЭНЭШЪУ Сэфэр.
«Жъогъобыным» иредактор.

01-м КЪЕТЫ

Машлом зыккымыштэным лъыплъэрэ Къэралыгъо къулыкхуэм и къутамэу къалэу Мыекъуапэ щылэм «Псыккэккыуапэ-2013» зыфилорэ лофтхыабзэр зэхещэ.

Пшэрылхъ шхъалэу мы лофтхыабзэм къыдильтэрэр машлом игъэккосэнккэ агъэфедэрэ псыккэккыуаплэхэм ыкли ахэм яклурэ гъогухэм язытет уплъэккыгъэныр, машлом игъэккосэнккэ агъэфедэрэ автомобильхэр зыдэщыт чыплэхэм язытет зыфэдэр зэгъэшлэгъэныр, мыл гъуанэхэм осыр игъом арыуэкъэзкыкыгъэныр ыкли нэмыкхэр.

Машлом зыккымыштэным лъыплъэрэ Къэралыгъо къулыкхуэм машлом игъэккосэн фэгъэзэгъэ Къэралыгъо къулыкхуэр игъусэу псыккэккыуаплэхуэ агъэцэккэжыгъэхэм (амыгъэцэккэжыгъэхэм) яспискэ зэхъоккыныгъэхэр фашыштых.

Уплъэккыным иккэуххэмккэ щыклагъэу къыхагъэщыгъэхэм ядэгъэзжыкхын епхыгъэ унашхуэхуэ Къэралыгъо къулыкхуэу машлом зыккымыштэным фэгъэзэгъэм ышлэхэрэр алэклагъэхъаштых.

Урысыем ошлэ-дэмышлэ лофхэмккэ и Министерствэ уплъэккыунхэр зэхэзыщэрэ и Гъэlorышлалэу къалэу Мыекъуапэккэ иккыутамэ илофышлэу Р.А. КУШЪУ

Гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредакция щылажъэхэрэр гухэккышхо ащыхъоу фэтхъаусыхэх Блэгъожъ Зулкъарин Уцужыккэ ыкхом ышэу Сорокин зэрэщымылэжыкх фэшл.

ПАРЛАМЕНТЫМ ИЯ ХХХ-рэ ЗЭХЭСЫГЪУ

Хэбзэгъэуцугъэхэм зэхъоклыныгъэхэр афашыгъэх

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм ия ХХХ-рэ зичэ-зыу зэхэсыгъоу мы тхьамафэм илагъэр Парламентым и Тхьаматэу Владимир Нарожнэмрэ ащ игуадзэу йэцэ Мухьамэдрэ зэрацагъ. Ащ илофшлэн хэлэжыгъэх АР-м и Лышхъэу Тхьаклушынэ Аслъан, Премьер-министрэу Къумпыл Мурат, Къэралыгъо Думэм идепутатэу Натхъо Разыет, АР-м и Апшъэрэ Хьыкум и Тхьаматэу Трэхъо Аслъан, прокурор шхъалэу Василий Пословскэр, АР-м и Общественнэ палатэ итхьаматэу Мэщбэшлэ Исхъакъ, федеральнэ ыкли республикэ хэбзэ гъэцэклякю къулыкъухэм, муниципальнэ образованийехэм ялыклогъэр, нэмыкхэр.

Депутатхэу Иван Бормотовыр, Евгений Саловыр, Матхъ Аслъан ыкли Валерий Сороколет кляцакю фэхъугъэхэу «Правительствэ сыхъатим» туризмэм зегъэушъомбгъугъэнымкля шлэгъэн фаеу рахъуагъэхэр зэрагъэцэкляжыгъэхэм шытегушылагъэх. Депутат купыр зэрэкляупчлагъэм тегъэпсыкыгъэу а къэбарыр АР-м туризмэмрэ курортхэмрэкля и Комитет ипашэу Къэлэшъэо Инвербий кълалыгъэлэсыгъ. Ащ идоклад шыклагъэу шылэхэм ягугъу къыщишыгъэми, нахъыбэу хэхъо-

ныгъэхэр ары къыхигъэщыгъэхэр. Пстэумэ апэу зекломи экскурсие къакломи, кыхъэрэм ипчъагъэ ильэс къэс нахъыбэ зэрэхъурэм къыклягъэхъыгъ. Экскурсие къаклорэм нахъи зеклоу республикэм кыхъэрэм ипчъагъэ нахъ хэхъуагъ. Ащ ыпкъ кыклякля, туризмэм шылэжъэрэ предприятиехэм зеклохэм яфэло-фашлэу агъэцэклякэрри нахъыбэ хъугъэ, ахъщэу къырахъэрэми хэхъуагъ. Пстэумкля сомэ миллион 350-м ехъу аусэ зеклоу кыхъагъэхэм яфэло-фашлэу зэшлуахыгъ, ар блэкыгъэ

ильэсым мыщ фэдэ иуахътэ егъэпшагъэмэ, сомэ миллион 28-кля нахъыб. Хэбзэлахъэу мы отраслэм къыхэклягъэр сомэ миллион 25-рэ мэхъу.

Хэхъоныгъэхэм адырагъэштагъэми, джыри шыклагъэхэр бэу зэрэщылэхэр депутатхэм доклад ужым къыхагъэщыгъ, упчлэ зэфэшхъафыбэ къатыгъ. Туризмэм илофыгъохэм ятегушылэн кыхэлэжыагъэх депутатхэу Евгений Саловыр, Кларэщэ Анзаур, Брыцу Рэмэзан, Мырзэ Джанбэч, Игорь Ческидовыр, Александр Колесниковыр, нэмыкхэр. Упчлэу ахэм къалэ-тыгъэхэм ащыщых туристхэм апае автомобиль гъэуцуплэхэр зэрэщымылэхэр, гъогухэр клямфэ уахътэхэм гъэкъэбзэгъэн фаеу зэрэщытыр, мы отраслэм епхыгъэ объектхэм электроэнергиемкля илофыгъохэр зэралэхэр, горнолыжнэ комплексым ишлын кызыэрэзэтеу-цагъэр, нэмыкхэри.

АР-м и Лышхъэ горнолыжнэ комплексымкля илофхэр кызытэуцонхэм ушхъагъоу фэхъугъэр кылыагъ, ыуж зэритхэм, илофшлэнхэр зынэсыгъэхэм клэкляу шигъэгъозагъэх.

— Мы проектхэр шылэныгъэм шыпхырыщыгъэ зыхъукля, турист отраслэм ыльэныкыокля

иофыгъоу тилэхэм ащыщыбэхэр зэшлохыгъэ зэрэхъуштым уехъы-рэхъышэжыныу шытэп, — кылыагъ ащ. — Арышъ, ащ илпы-гъэклотэн апэ итэгъэшы.

Депутатхэм яупчлэхэм джэуапхэр къаритыжыгъэх Премьер-министрэми. Туризмэм изегъэушъомбгъун епхыгъэ проектэу рахъыжыагъэхэр зынагъэсыгъэхэм ар кытегушылагъ. Анахъ шхъалэу, ыпэ ашлын фаеу ащ кыхигъэщыгъэхэм ащыщых станицэу Дахъом икляу Лэгъо-Накхэ клорэ гъогур, псырыкляуплэу къушхъэм шагъэпсырэр, электричеством икыкляуплэхэм якъудин, нэмыкхэр. Мы проектхэр икыоу шылэныгъэм шыпхы-рашхэмэ, турист отраслэм хэхъоныгъэ егъэшлыгъэнымкля шлуагъэ кызыэрэщытыр ащ кыхигъэщыгъ. Илофхэр кызытэте-гъэуцохэрэри шхъэихыгъэу кылыагъ, лъагъэклотэнхэм фэшл зэшлуахыхэрэми ащигъэгъоза-гъэх.

Мы мафэм депутатхэр иофыгъо 31-мэ атегушылагъэх. Ахэм ащыщэу 19-р хэбзэгъэуцугъэхэм япроектх, янахыбэр ыпкля аштэгъэ хэбзэгъэуцугъэхэм зэхъоклыныгъэхэр афашыгъэнхэм афэгъэхыгъагъэх ыкли апэрэ еджэгъум аштагъэри на-

хыбагъ. Джащ фэдэу закон 12 аштагъ. Апэрэхэм ащыщ пенсиом шылэр зэрэпсэун ыльэ-кышт ахъщэ анахъ маклар зы-фэдызыштым фэгъэхыгъэр. Хэбзэгъэуцугъэм кызыэрэ-дильтэрэмкля, 2014-рэ ильэ-сым ар сомэ 5679-рэ зэрэхъу-щытыр. Ащ нэужым ахэплагъэх ыкли аштагъэх шлокля зимылэ медицинэ страхованиемкля АР-м и Чыплэ фонд ибюджетэу 2013-рэ ильэсым телъы-тагъэм ыкли 2014 — 2015-рэ ильэсхэм гухълэу ялэхэм афэгъэхыгъэ хэбзэгъэуцугъэм зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм, этиловэ спиртым, шъон пытэхэм ыкли спирт зыхэт продукциехэм якъыдэгъэкля, ялугъэ-кля ыкли ягъэфедэн фэгъэхыгъэ хэбзэгъэуцугъэм иапэрэ статья зэхъоклыныгъэхэр фэшлыгъэнхэм, муниципальнэ учреждениехэм ялофшлэхэм псэуплэхэм ыкли псэуплэ-ком-мунальнэ фэло-фашлэхэм апа-луагъэханэу аратыштыгъэ ахъ-щэр зэпыгъэуцугъэным, нэмыкхэми.

Джащ фэдэу АР-м 2013-рэ ильэсым иапэрэ ильэсныкыо бюджетхэр гъэцэклягъэ зэрэхъу-гъэми депутатхэр хэлплагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

О УИЦЫФЫХ АХЭР, АДЫГЕИР!

Насыпышлоу зельытэжы

Пэнэшъу Мухьдинэ мы мафэхэм имэфэкля хигъэуэфыкыгъ. Ыныбжэ ильэс 80 зэрэхъугъэм фэшл иныбджэгъухэр, иблагъэхэр, игупсэхэр къыфэгъушлуагъэх, ибын-унагъо датхъэу джыри ильэсыбэрэ псэунэу къыфэлэлуагъэх.

Шылэныгъэ гъогу дах, гъэ-шлэгъон Мухьдинэ кыклягъэр, кыныгъоу зэпичыгъэри маклэп. Краснодар псыубытыплэр ашлы зэхъум ар кызыщыхъугъэ къуаджэу Къэзэныкыуае агъэ-кошыгъэ чылэхэм ахэфагъ. Ащ кышхэгъэжыагъэу иунагъо игъу-сэу Адыккъэалэ клякляжыгъэх, анахъ цыф гъэшлуагъэу, шхъэклафэ зыфашлэу ащ дэс-хэм ащыщ.

Лэжыклякю унэгъо кызыэрэ-кля лужъу ар кыхъуагъэ: зэши-плырэ зэшыхъуитлэрэ хъушты-гъэх. Хэгъэгу зэошхом ильэ-хъан ахэм кынышхо альэгъугъ. 1942-рэ ильэсым ятэ заом хэ-клядагъ, сабыл бын-унагъор ибэу къэнагъ. Ным ыгу кызыэрэ-да-щэештым, лэпылэгъу зэрэфэ-хъуштым зэш-зэшыхъухэр пы-лпыгъэх, зэдэлэжхъэхэ лэжы-гъэх, залыгыжыгъ. Илофшлэныр зырегъажъэм, Мухьдинэ ильэ-си 10 нылэп ыныбжыгъэр. Зэо лэжыаным къуаджэм нэж-лужъ-хэр, бзылфыгъэхэр, клэлэцы-кляхэр ары кыдэнэжыгыгъагъэ-хэр. Анахъ иным фэдэу, иамал кызыэрэхъэу ишлуагъэ нахъыж-хэм зэраригъэкляштым пылпыгъ.

Мухьдинэ иклялэгъу кыныгъэ нахъ мышлэми, еджаплэр чи-

дзыгъэп. Къуаджэм гурыт еджа-плэ дэтыгъэпти, ублэплэ клас-схэм ауж гъунэгъу чылэм лэ-сэу клэзэ еджагъ. Я 9-рэ клас-сыр кызыеухым дзэм къулыкъу шыхыныу къеджагъэх. Ильэ-сищэ къэтыгъэу икыуаджэ кы-гъэзэжыгъ. Ишлэныгъэхэм ахи-гъэхъон, еджэным пидзэжыныу ыгуклэ фэягъ, ау янэ ипсауны-гъэ изытет кызыщыхъуагъэ-ти, изакъоу кыгыгъэнэшъугъэп, унагъом ишыклагъэр зэрэригъэ-гъотыштым ыуж ихъагъ.

— Къуаджэм дэт гурыт еджа-плэм завхозэу сылухъэгъагъ, — кытфелуатэ Мухьдинэ. — Ильэс зауэрэ ащ сыщылэжы-гъэу мэкъумэщ хъымзэтым си-щылэныгъэ еспхыгъ. Тикъуаджэ пынджэ шалэжыныу зызэхэс-хым, ащ зыфэгъэгъэнэу исхъу-хъагъ. Ильэситфэ ащ илоф шыс-

шлагъ, къуаджэр загъэкошым, пынджыр кызыщыхъэклэрэ кол-хозэу Пчыхъалыкыуае дэтым сыщылэжыныу сыкъэкляжы-гъагъ.

Иунагъо илоф фишлэрэм фэ-дэу, хъоршэрыгъэ хэмылгъэу сьд фэдэрэ пшэрыл кыфа-шыгъэми ащ ыгъэцэклягъ. Ильэс 25-рэ, пенсиом оклофэ нэс, пынджыр кызыгъэкляхэрэм ахэ-тыгъ. Илофшлэным иветеран хъу-гъэ. Гъэхъагъэу илэхэм кыакля-клягъэх шытхъу тхыльхэр, ме-далхэр, нэмыкля тынхэр. Илоф-шлэнкля кызыэрэхэщыгъэм фэшл автомобилэу «Жигули» зыфи-лорэри шлухъафтынэу кыфа-гъэшшошэгъагъ.

Пэнэшъу Мухьдинэрэ ишхъэ-гъусэу Бибэрэ унэгъо дахэ зэ-дашлэн альэклягъ. Зэгурылоны-гъэ азыфагу ильэу клэлитфэ зэ-дапугъ. Илофшлэныр шлу альэ-гъоу, нахъыжхъэм шхъэклафэ афашлэу, лэдэбныгъэрэ цыфы-гъэрэ ахэлэу агъэсагъэх. Ахэм джы унэгъо шхъафхэр ялэх, ашхъэ алыгыжы.

— Ицыклягъом кышхэгъэ-жыагъэу ыльэгъурэ гъогум сабы-ир рыкляш. Ны-тыхэм шысэу кыагъэлагъэрэр ары ишылэны-гъэклэ кызыфигъэгъэдэжыштыр, зэрэзекляштыр. Адыгэхэм зэ-ралоу, уиунэ зыщыгъаси хасэм-кля, — кыхыгъэщы тигушылэгъу.

Мухьдинэ иклялэхэм арэгъу-шхо. Руслъан чылдэгъэ базэм ипаш, Аслъан унэе предпри-ниматель, Налбий псэоплэшл корпорацием ивице-президент, Батырбий Урысыем икыблэ шызэлпашлэрэ псэоплэшл ком-панием игенеральнэ паш, зэш-хэу Батырбийрэ Къэппланрэ Адыгэ Республикэм и Къэра-

лыгъо Совет — Хасэм иде-путатх. Джащ фэдэу Къэп-лъан Мыеклопэ пивэшл заво-дым ипаш. Ятэ ащ иапэрэ упчлэжыгъэу. Заводым хэхъо-ныгъэу ышыхэрэм, ыпкля зэ-рэлъыкляуатэрэм тыр альэплэ, гъэхъагъэу ыкыо ышыхэрэм ащэгъушлыкля.

Гухэкля нахъ мышлэми, Мухь-динэ ишхъэгъусэ игъонэмы-сэу идунай ыхъожыгъ. Иунагъо,

ильфыгъэхэм ар ащыгъупшэ-рэп, шысэу къаригъэлэпгъугъэм тетэу ящылэныгъэ гъогу рэклях. Заводым кыдыхэт хъакляшым янэ ыцлэу «Бибэ» фаусыгъ.

Пэнэшъу Мухьдинэ шэн-зе-клякля дахэу, адыгагъэу зэри-хъэрэ иклялэхэми ахыльхъагъ. Ятэ фэдэхэу агуи апси хэлэу ялофшлэн агъэцэкля, шлыкля, да-хэкля ягугъу арагъэшлы. Ар ны-тыхэмкля анахъ шхъал. Ллэужэу кыкляхъуагъэхэм арэгъушхо, насыпышлоу зельытэжы. Къо-рэлф 14 ил, ахэм ащыщым зы сабыл кыфэгъуш.

ПЛАТЫКЪО Анет.

Клэлэегъадж, ны, нысэ

Клэлэегъаджэм и Мафэ фэгъэхьыгъэ мэфэкI зэхэхьэм апэу цыслэгъугъ Адыгэкъалэ игурыт еджаплэу N 2-м физикэмкIэ иклэлэегъаджэу Стлашъу Нуриет. Лъапкъ проектэу «Гъэсэнэгъэм» кыдильытэрэ зэнэкъокъум цытеклуагъэхэм ащыщэу ар сценэм кырагъэблэгъагъ, АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Наталья Широковар ащ кыфэгъушъуагъ, шлукъафтын сомэ мин 200-у зэнэкъокъум кыдильытэрэмрэ къэгъэгъэ дахэхэмрэ кырытыгъэх.

Сапэ ис бзылфэгъэхэр адрэхэм къахэщэу Нуриет фэгъушъуагъэх. Ахэр республикэ клубэу «Илъэсым иклэлэегъадж» зыфилорэм хэтхэр арэу кычIэкIыгъ. ЕтIанэ Нуриет нэлуасэ сызыфэхъум кызыэрэнэфагъэмкIэ, ежъ Адыгэкъалэ ащ фэдэ клубэу дэтым ипаш. Мыщ фэдэ зэнэкъокъухэм клэлэегъаджэр ахэлажъэу ыкIи теклоньгъэ къащыдихэу бэрэ хъугъэ. Ащ фэдэу 2008-рэ илъэсым сомэ мин 100 кыхыгъагъ. Нуриет анахъ клэлэегъаджэ дэгъоу Адыгэкъалэ дэхсэм ащыщ, Урысыем общэ гъэсэнэгъэмкIэ илофышлэ гъэшъуагъ, Адыгеим народнэ гъэсэнэгъэмкIэ изаслуженнэ лoфышI.

Мыщ фэдэ зэнэкъокъум зы илъэсэп, илъэситIоп зызэрэфагъэхъазырырэр. Илъэс пчъагъэм лoфэу ашIэрэр зэфэхьысыжыгъэу клэлэегъаджэхэм коммиссием кырахыплэш, ащ анахъ дэгъур кыхыхы. Клэлэегъаджэм иклэлэеджакIохэр олим-

зэхэтэщэх, мастер-классхэр, хэушъхъафыкIыгъэ урокхэр клэлэегъаджэ пэрытхэм къатых. Тэри нэмыкI районхэм яклэлэегъаджэ Iэпэлэсэхэр тикъалэ къетэгъэблэгъэх. Тэ тизакъоп, республикэм зэкIэмкIэ клуби 8 ит, ахэм зэлхыныгъэ адытI. Республикэ клубым гъэлсэфыплэу «Горная легенда» зыфилорэм цызэхыщэгъэ фестивалыр бэрэ клэлэегъаджэхэм агу илътыщт. Мэфищым кыкIоцI республикэм ианыхъ клэ-

Еджэныр кызаухым Адыгэкъалэ къагъэзэжыгъ, Нуриет хысапымкIэ ригъаджэхэу ригъэжыагъ. ЕтIанэ физикэ урокхэр кыфыхагъэхъуагъэх. Клэлэегъаджэм физикэмкIэ ебгъэджэнхэр нахъ ыгу рихъыгъ, ригъаджэхэрэм ар нахъ ашIогъэшIэгъонэу ылтъытагъ. Ащ тетэу физикэм фэгъэзагъэ хъугъэ.

Физикэр ЕГЭ-мкIэ шIокI зимылэу атырэ предметхэм ащыщэп, зыщыкIагъэр ары нылэп ар зыгъашIэрэр. Ащ сыкыпкырыкIыгъэ, Нуриет сеупчы физикэр непэ клэлэеджакIохэм фэкизщыгъоу зэрагъашIэмэ.

— Мы аужырэ уахътэм физикэр нахъ ашIогъэшIэгъонэу клэлэеджакIохэм зэрагъашIэ. Хэгъэгъум юристрэ экономистрэ кылыжыгъ, ищыкIагъэр техникескэ сэнэхъат зилэ цыф гъэсагъэхэр ары. Псэолъашыным нахъ зызыщиушъомбгъурэ уахътэм ащ епхыгъэ сэнэхъатыр нахъ ящыкIагъэ мэхъу.

Клэлэегъаджэ лoфым ыгу рихъэу хэтымкIэ Нуриет сеупчы.

— Ар зы гушыIэкIэ къэпIонэ?! лoф зышIэрэм кыщегъэжыагъэу зы илъэс нылэп классым сыримишъуагъэу, класс кысэмыпхыгъэу кызыыхэкIыгъэр. А илъэсым кын слэгъугъэ. Хымэм фэдэу еджаплэм сыкъаклоштыгъ, зыздэхъыщтыр сшIэщтыгъэп. Класс уилэу еджаплэм укъакло зыхъукIэ, уиунагъо уехъажыым фэд. Сабыйхэм ягушъуагъуи, ягухэки, зэкIэри кыуахыплэ. Ахэм уадыщыл, ахэм апае ущыл кыпшIошыл.

Сырэ лoфтхъабзи тикласкIэ тыхэлажъэ, тэр-тэрэу зэхатцэрэри бэ. КлэлэеджакIохэм нахъыбэрэ уахэты къэс нахъ гупсэ уафэхъу. «ФизикэмкIэ клэлэегъаджэм зэнэкъокъоу «Адыгэ пшъашъэм» сид илoф

хэлъ?» зылони къэхъункIи хъун, ау ащи тыхэлэжыагъ. Физикэм и Тхъамафэ еджаплэм зыщытыухыкIэ КВН-у зэхатцэрэр зэрэеджакIэки мэфэкI мэхъу.

— КлэлэеджакIохэр кыпщэщынэха?

— (Мэщхы). Загъорэ кысщыщынэхэ сшIоигъоу кыхэкIы, ау «кыздэхъурэп». Къызэрэсщымыщынэхэрэм сицыхъэ телъ. Клэлэегъаджэр икIасс ихъэмэ, зэкIэ клэлэеджакIохэм ячылпэхэр аубытыжхъу, Iэсэжхъу нахъыбэрэмкIэ хабзэ. Ау сэ сикIасс сыкыхъэмэ, зэкIэми зыгорэ кысалоу ашIоигъоу кыспэгъокIых. лoф кыздэзышIэрэ бзылфэгъэм «Арэп, зэрэклассэу уашъхъагъ итэу кыбдэгъушылэ, о уакыхъэщырэп, сидэушъуагъ кьалорэр зэхэпхыра?» кысалоу кыхэкIы. Ау сэ зэкIэри зэхэсэхы, кызгурэлo. ШъхъэкIафэ кысфамышIэуи слон слэкIыщтэп.

— Ащ фэдэхэу адрэхэм атекIыхэрэр къахэфэх. ГушыIэм пае, ЛIэпсыкIо Байзэт зыхэхэхэм афэдагъэп. Ар ежъ кызыэрэшIошIэу, зэрэшIотэрэзым тетэу еджэным екIуапIэщтыгъ. ГушыIэм пае, сырэ зэдаци, примери екIолIэкIэ гъэнэфагъэ хысапым щыриI. Ау ахэм якъэшыл ежъ Байзэт нэмыкIэу ылъэгъуштыгъ, нэмыкIэу кышлыщтыгъ ыкIи клэхым тэрэзэу кыфаклоштыгъ. Ар я 8-рэ классым нэс езгъэджагъ. Урок ужым аукъодыеу ащ укыкIэрыкIыжынэу щытыгъэп, еджэным, хысап къэшлыным язэщыщтыгъэп. Я 10-рэ классым тызынэсым кызыгурылауагъ тэ тишIэныгъэ ар зэрэблэкIырэр. А уахътэм тефэу МГУ-м епхыгъэ еджаплэу Колмогоровым ыцIэ зыхъырым ригъэблагъэхэу писъмэ кытфэкIуагъ. Ар Байзэт еттыгъ ыкIи а мэфэ дэдэм кIалэр янэ игъусэу МыекIуапэ кIуагъэ. Экзаменхэр рагъэжыагъэхэу, хысапыр атыгъэхэу кычIэкIыгъ. ФизикэмкIэ уахътэм тефагъэти, ар ытыгъ, ишIэныгъэхэр коммиссием ыгъэшIэгъуагъэх ыкIи къэуцуныш, хысапымкIэ экзаменыр шъхъафэу фызэхэщэ-нэу кыраулауагъ. Ащ тетэуи ашылгъ. Джы Байзэт Москва дэт кьэралыгъо университетым ия 2-рэ курс щеджэ.

Иунэгъо гъэпсыкIэ хэшылкI фысимылэу, «Хэт шъуиунагъокIэ анахъ шъхъалэр?» сIуи бзылфэгъэм сеупчыгъэти, «титат арыба! Сипщ арыба!» ылауагъ ащ. «Пщи уила?» — сIуагъэти, «сиI адэ, ары анахъ шъхъалэр. Илъэс 98-рэ ыныбжъ, щылэныгъэр, цыфхэр шлу зылэгъурэ цыф дэгъу ар! Къыныбэ ылъэгъугъ, ау ыгу кIодыгъэп. 1937-рэ илъэсым ар дзэм ащи, 1947-рэ илъэсым нэс къэтыгъ. Заор Прагэ щихыгъ. Ащ рачи япон заом ачагъ. Ыныбжъ емылтыгъэу иакъыл зэтет, цыф чэф, цыф гукIэгъу».

Нуриетрэ ишъхъэгъусэу Аслъанрэ унэгъо дахэ зэдашлагъ, къуитIу — Руслъанрэ Бислъанрэ — къафэхъугъ, зэдаплугъ. Ахэм гъэсэнэгъэ зэрагъэгъотыгъэу мэлэжъэх, унагъохэр ашлэ.

— Уисабыйхэм хэт ош фэдэу ахэтыр?

Мыщ фэдэ зэнэкъокъухэм клэлэегъаджэр ахэлажъэу ыкIи теклоньгъэ къащыдихэу бэрэ хъугъэ. Ащ фэдэу 2008-рэ илъэсым ащ цытекIуи сомэ мин 100 кыхыгъагъ. Нуриет анахъ клэлэегъаджэ дэгъоу Адыгэкъалэ дэхсэм ащыщ, Урысыем общэ гъэсэнэгъэмкIэ илофышлэ гъэшъуагъ, Адыгеим народнэ гъэсэнэгъэмкIэ изаслуженнэ лoфышI.

Клубыр общественнэ организациеу щыт, клэлэегъаджэ пэрытхэу илъэс зэфэхъафхэм зэнэкъокъоу «Илъэсым иклэлэегъадж» зыфилорэм цытеклуагъэхэр хэтых. Ежъ Нуриет ащ фэдэ зэнэкъокъум тIоуцогъо хэлэжыагъ.

пиадэхэм, нэмыкI зэнэкъокъухэм ахэлажъэхэу чыплэ дэгъухэр ащаубытымэ, шъхъаихыгъэ урокхэр зэхэхэхэмэ, мастер-классхэр кветыхэмэ ыкIи нэмыкI лъэныкъуабэхэр кыдепытэх мы зэнэкъокъум.

Илъэсыбэ хъугъэу Нуриет клэлэегъаджэ движением хэт. КъалэмкIэ ащ игупчэр клубэу «Илъэсым иклэлэегъадж» зыфилорэр ары, ыпшъэкIэ кызыэрэщысIуагъэу, ащ Нуриет ипаш. Клубыр общественнэ организациеу щыт, клэлэегъаджэ пэрытхэу илъэс зэфэхъафхэм зэнэкъокъоу «Илъэсым иклэлэегъадж» зыфилорэм цытеклуагъэхэр хэтых. Ежъ Нуриет ащ фэдэ зэнэкъокъум тIоуцогъо хэлэжыагъ.

— 2006-рэ илъэсыр ары клубыр зызэхэтщагъэр, — къелуатэ клэлэегъаджэм. — Ащ хэхэрэ клэлэегъаджэхэм опытышхо яI, егъэджэкIэ-шылкIаклэхэр агъэфедэх. Ахэм ялофшIа-кIэ нэмыкI клэлэегъаджэхэм альгъэлэсыным клубыр пылъ. Ащ пае методическэ мафэхэр

лэгъэджэ дэгъухэм яIэпэлэсэныгъэ ащ кыцагъэлэгъуагъ. Тэ тиклуб икIэщакIоу илъэс къэс Хъакурынэхъаблэ дэт еджэплэ интернатим лoфтхъабзэу «Подари тепло» зыфилорэр щэкIо. Ащ щеджэхэрэм агу кызыэрэтIэтыщтым тегъэпсыхъгъэ внекласснэ лoфтхъабзэхэр еджаплэм цызэхэтэщэх.

Хысапыр, ащ пэблэгъэ предметхэр бзылфэгъэхэм кыхахыхэу макIэ тапэкIэ кызыэрэхэкIыщтыгъэр. Ау Нуриет хысапыр икIэсагъ. Ары еджаплэр кызыеухым Адыгэ кьэралыгъо клэлэегъаджэ институтым, физикэ-хысап факультетым, зыкIэклауагъэр. АщкIэ щысэ дэгъухэр пшъашъэм илагъэх. Янэу АфэшIэгъо Пакъэ илъэс 40-рэ Фэдз гурыт еджаплэм лoф щышлагъ. Ышнахыжъэу Руслъан хысапымкIэ ригъаджэщтыгъэх, Аслъан тарихыым иклэлэегъаджагъ, еджаплэм музей кыщызэлухыгъагъ, Нуриет инысэхэри клэлэегъаджагъэх.

Институтым щыдеджагъ ишъхъэгъусэу Стлашъу Аслъан.

Сыда плэмэ илъэсыбэкIэ узэ-кIэлэбжымэ ебгъэджэгъэ клэлэу лыпкыым иуцагъэр адрэ урамыбгъум рыкIозэ укызылэгъукIэ, сэлам кызыэрэуи-хыщтым пае гъогур кызызепчымэ, ащ мэхъанэ горэ иI.

— Нуриет, ебгъэджагъэхэм ишIэныгъэкIэ, иIдэбкIэ адрэхэм атекIэу, бгъэшIэгъонхэр къахафэу кыхэкIыгъэба?

— ТIури оптимистых, сэмэркъэу ахэлъ. АфэшIагъохэм афэдэу щылэныгъэм шIошъхуныгъэ фыриI, ащ щыгушлу-кIынхэ алъэкIы.

Нуриет псауныгъэ илэу джыри зэнэкъокъухэм ахэлэжъэ-нэу ыкIи теклоньгъэ къащыдихынэу сыфэлъэуагъ.

СИХЪУ Гошнагъу.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

Зэрэзэблэпхъун гьомылапхъэ къэгъотыгъуай

**Джаш фэдэ уасэ фешы на-
роднэ медицинэм непэ зи-
гугъу къэтшы тшоигъо гьомылапхъэм — щэм. Адыгэ-
хэми гэщым мэхъанэшхо
сыдигъуи зэрэратырэм
ишыхъат лъэпкъым къыхэ-
нэгъэ гуцылэжъхэу «Гъэ-
щыр зэрымыллым бэрчэт
илъэп», «Гъэщыр зыщыбэм
щылакэр щышлу», «Гъэщыр
зыщыбэм цыфыр щыбай»
зыфиохэрэр.**

Медицинэ шэныгъэм зэригъэунэ-
фыгъэмкӀэ, цыфым ипсауныгъэкӀэ
ищыкӀэгъэ витаминхэр, углеводхэр,
белокхэр, тхур, минеральнэ веще-
ствохэр зэкӀэ чэмым къыкӀэклӀрэ
щэм хэлъы. Ары уз зэфэшхьаф-
хэм ялэзэгъэнымкӀэ пасэм къыщегъэ-
жъагъэу щэр зыкӀагъэфедэрэр. Ар
ялэпылэгъоу ялэзэх зыгу, зишлу уз-
хэрэм. ЩэхэкӀ гьомылапхъэхэу щыур,
кефирыр, нэмыкӀхэри лъэшэу фэдэх
нэгъу-кӀэтӀый уз зилэхэмкӀэ, зитхъа-

былхэр узыхэрэмкӀэ.

Шэныгъэлэжъхэм агъэунэфыгъ: чэщ-зыма-
фэм къыклоцӀ цыфым
гьомылапхъэхэм къатырэ
калорие мини 3 лӀкӀэ-
хъанэу щытмэ, ащ щы-
щэу калорие миныр
щэхэкӀ гьомылапхъэхэм
къахэкӀын фæе. Щэр
ыкӀи щэхэкӀ гьомылап-
хъэр къызэмькӀоу уз-
рихыылӀэрэр ащ фэди-
зэу бэп. Адрэхэм ахэр
агъэфедэнхэ, яланэ бэрэ тетынхэ
фаеу елытэ медицинэм, сыда плӀомэ
ахэр зэрэзэблэпхъунхэ плӀэкӀышт
гьомылапхъэ щылӀп плӀоми хъушт. Бы-
лымытхъоу дгъэфедэхэрэм зэкӀэм
ябгъапшэмэ, щэм хэлъ тхур цы-
фым ыпкъышӀол нахь псынӀкӀэу хэ-
хэ, нахышӀоу «ештэ». Ар къызы-
хэкӀырэр а тхур тӀлуным пае тем-

пературэшхо зэрымь-
щыкӀагъэр ары.

Чэмым къыкӀэклӀрэ
щэм имызакъоу, **шым
къыкӀахырэ щэми**
шлогъабэ хэлъ, ары па-
клошъ, лъэныкӀо горэ-
хэмкӀи ыпӀэрэм нахь
пкъышӀолымкӀэ ар нахь
федэу народнэ меди-
цинэм елытэ. Гуцы-
лэм пае, егъэ уз (яз-
венная болезнь) е нэ-
гъуэтэн (гастрит) зилэ-
хэмкӀэ а щэ лъэпкъыр нахь дэгъу.

Пчэныщэм ихимическэ
зэхэлъыкӀэкӀэ чэмым къыкӀэ-
кӀырэм щигъакӀэрэ щылӀп, ары па-
клошъ, зыщынахь дэгъу лъэныкӀуи
щыл. Канадскэ врачхэм зэралы-
тэрэмкӀэ, пчэныщэм лъэшэу ишлуагъэ
къэкӀо кӀышӀо узхэм, къупшхъэ
зэрытыплӀэхэм уялэзэнымкӀэ. Джаш

фэдэу ащ шлуагъэ къытэу ахэм алъытэ
зэзмышъоузым (желчнокаменная бо-
лезнь), кӀлэцӀыкӀу эпилепсием ялэзэ-
гъэнымкӀэ.

Народнэ медицинэм а щэ лъэп-
къыр ящыкӀагъэу елытэ кӀлэцӀыкӀу
кӀочӀаджэхэм, гьомылапхъэ горэхэр
къызэмькӀухэрэм («пищевая аллер-
гия» зыфалорэр зилэхэм).

Махъушэм ищэ ихимическэ
зэхэлъыкӀэкӀэ чэмым къыкӀэ-
кӀырэм пэблагъ. Ар ыужырэм зэрэ-
текӀырэр тхъоу хэлъыр зэрэнахы-
бэр, кальцием, гьомылапхъэ ящыгъухэр
мымакӀэу зэрэхэлъхэр ары. А щэ
лъэпкъым хашыкӀых тхъуи, къуайи,
нэмыкӀ гьомылапхъэхэри.

Шуфэсака! Щэм кальциеу
хэлъыр зэрэбэм къыхэкӀэу
лэзэгъу уц зэфэшхьафхэм уадешъо
хъуштӀп. лэзэгъу уцхэм уяшӀонкӀэ
сыхъатӀыу щылӀэу е ахэм ауж джаш
фэдиз уахътэ тебгъашлэмэ ары
щэм узешъоштыр.

КӀэтӀый уз зилэхэм, операции
ашыгъакӀэхэм щэр амыгъэфедэ-
мэ е ар мӀкӀэ дэдэ ашымэ на-
хышлу.

лэзэкӀэ амалэу илэхэр

Чыхъыр (ангинэр)

* Чэмым къыкӀахыгъэкӀэ
щэ стӀечаныр къытебгъэжъо-
нышъ, тӀэкӀу бгъэуцхылышт.
Ащ хэлпхъашт шъоу е тхъу
джэмышхышхъэ. Дэгъоу
ахэр зыхэхэбгъэкӀухъэхэрэм
ыуж ащ лыпытэу ипшъушт.
Арэуштэу щэгъогогъо мафэм
пшылӀшт (узышхэрэм ыуж).

* Щэ фэбэ стӀечаным пхъым (морковым) къыкӀэфы-
гъэ псы джэмышхышхытӀу хэбгъэхъонышъ, зэхэбгъэкӀу-
хъанышъ, ипшъушт. Щэгъогогъо мафэм ащ фэдэ щэм уешъошт,
аужырэр — угъольжыын хъумэ.

ЛъыдэкӀуае зилэхэм

* ХъамышхунтӀэ грамм 30
— 50 фэдиз пшылӀэнышъ,
шъабэ пшынышъ, щэ чыылэ
стӀечанитӀу кӀӀпкӀэшт. Ар мэ-
шӀо макӀэм тебгъэуцонышъ,
такъикъ 20-м бгъэжъошт, нэ-
ужым узыжынышъ, бгъэу-
чылышт. Мафэ къэс ушхъаным ыпӀэкӀэ джэмышхы-
шхъэ зырызэу 3 — 4 ащ уешъозэ, мазэрэ узэлэ-
зэжышт. Ащ ыуж зы мазэрэ зыбгъэпсэфынышъ,
етӀани а лӀзакӀэм пыуублэжышт.

ШхъэкӀэлъэныкӀо узыр («мигрень» зыфалорэр)

Ащ елэзэгъэным фэш
народнэ медицинэм ыгъэ-
федэрэр кӀӀнӀкӀэрэ щэрэ.

КӀӀнӀкӀэр стӀечаным ипкӀу-
тэнышъ, уутэшт, нэужым
ащ хэлпкӀэшт къэбгъэжъо-
гъэкӀэ щэр ыкӀи зэрэсты-
рэу уешъошт. Арэуштэу
тхъамафэрэ ащ фэдэ щэм
уешъошт.

Дэеу чыыхэрэм

АхэмкӀэ лъэшэу лӀпылэ-
гъушлу мэхъу щэ фабэм
шъоу тӀэкӀу хэлъэу гьомы-
лапхъэхэм ыпӀэкӀэ ешъо-
хэмэ.

Атеросклероз зилэхэм

А узыр зилэхэмкӀэ дэгъу щэ чыылэтагъэм (стӀечаным
и 1/4-м) картофыпс къыкӀэфыгъэкӀэ джэмышхышхъэ хэ-
бгъахъоу уешъомэ. Народнэ медицинэм ар а узым пэ-
уцужырэ амалэуи елытэ.

Жъэлэетагъэр (бронхитыр)

* Щэ стӀечаным ызыныкӀом къэгъэгъэ
лъэпкъэу «алӀоэ» зыфалорэм къыкӀэфыгъэ
псым щыщ щайджэмышхым изэу хэбгъа-
хъозэ, мафэм 3 — 4 уешъошт.

* Пхъым къыкӀэфыгъэкӀэ псымрэ щэм-
рэ (зэфэдишхэу) зэхэбгъэхъонхэшъ, джэ-
мышхышхъэ зырызэу мафэм 5 — 6 уешъозэ пшылӀшт.
Ащ фэдэ лӀзакӀэр лъэшэу къашхъапэ кӀлэцӀыкӀухэм.

Артритым, подагрэм агъэгумӀкӀыхэрэм

* Мы узхэр тӀэкӀу нахь зэкӀэгъэклогъэанхэмкӀэ ишлуагъэ
къэкӀоштэу народнэ медицинэм елытэ чэрэзым къыкӀэфы-
гъэ псымрэ щэмрэ зэфэдишхэу зехапкӀэхэу (1:1) уешъо-
мэ. Ащ шъоу хапльхъэми хъушт.

* Зэрыджэм (рябинэм) ипсырэ (стӀечаным и 1/4-м)
щэрэ зэфэдишхэу (1:1) зэхэпкӀӀанхэшъ, ащ хэлпхъашт
шъоу джэмышхышхъэ. УшхъанкӀэ такъикъ 30 илэу джэ-
мышхышхъэ зырызэу мафэм щэгъогогъо ащ уешъозэ
пшылӀшт.

НӀкӀубгъор зыгъэхъазырыгъэр **ЖАКӀЭМЫКӀО** Аминэт.

Косметикэм зэрэщагъэфедэрэр

Нэгущом дагъэ къыхэкӀымэ

Щэ стӀечаным и 1/4-рэ
джаш фэдиз нэшэбэгупсырэ
зэхэбгъэхъонхэшъ, хъэдэн
шъабэ е бзыуцыфыр ащ хэ-
бгъаозэ, нэгущом теплъхъашт,
ащ лӀплӀэкӀ цына нэужым

тепхъожышт. Такъикъ 15 —
20-м ар тебгъэлынышъ, нэ-
гушъор плӀэкӀыжышт ыкӀи
крем щыпфэшт.

Нэгущор «пшъыгъэмэ»

* Игъо хъугъэу зы ба-
нан дэгъоу бгъэушъэбынышъ,
щайджэмышхым изэу щэ ащ
хэлпкӀэшт. Ар нэгущом щы-
пфэнышъ, такъикъ 20-м теб-
гъэлышт, нэужым бзыуцы-
фэу щэм е псы фабэм хэ-
гъэуагъэмкӀэ теплъэкӀыкӀы-
жышт. Мэфэ 20-м арэуштэу
пшылӀшт.

* Картоф укъэбзыгъэ та-

къырылор щэм къыщыбгъэ-
жъонышъ, ащ хэлпщытӀыхъашт.
Ар зыучылырэм ыуж нэ-
гушъом щыпфэшт. Нэгущо
зэлыагъэр хэлпшыкӀэу нахь
«зэлэкӀы» арэуштэу тӀэкӀурэ
зыпшырэм ыуж.

Нэгущор гъушъащэмэ

Къэбэскъэ тхъэпэ упкӀэ-
тагъэхэр щэм хэлпхъан-
хэшъ, къэбгъэжъошт ахэр щэм
хэлпщытӀыхъанхэ плӀэкӀын
охъуфэхэ. Нэужым къэбас-
къэмрэ щэмрэ дэгъоу зэхэ-
огъахъэхэшъ, нэгущом щы-
офэ, такъикъ 20-м теогъэлы.

Шъорыогухэр нэгум тетхэмэ

* Щэ стӀечанымкӀом хэб-
гъэхъоштых зы лимоным ызы-
ныкӀом къыкӀэклӀрэ псым-
рэ аркъ джэмышхышхъэрэ.
Ар къэбгъэжъонышъ, тхур-
бэу ыкӀылу тельыр тепхы-
нышъ, шъоушыгъу щайджэмы-

шхышхытӀу хэлтэкъошт. Унэм
укъыкӀыным ыпӀэкӀэ ар нэ-
гушъом щыпфэзэ пшылӀшт.

* Помидорыр лыупкӀатэм
дэбгъэкӀынышъ е нэмыкӀ шлы-
кӀэкӀэ псы къыкӀӀпфынышъ,
щэрэ ащ щыщ лӀахымырэ зэ-
фэдишхэу зэхэбгъэхъоштых.
Нэгущом ар щыпфэзэ пшылӀшт.

Лъэдэкъашъор мачэмэ

Зигъо хъугъэ мылӀысэр
жъгъэеу уупкӀэтэнышъ, щэ
тӀэкӀу кӀӀпкӀэнышъ, къэбгъэ-
жъошт ащ хэткӀухъэфэ, плӀстэ
пӀуакӀэм фэдэм нэсыфэ. Ар
тӀэкӀу зыучылырэм чэгъэ
чыплӀэхэм лужъоу ащыпфэ-
нышъ, псыпс теплъхъашт,
такъикъ 30-м тебгъэлышт.

Ныдэлъф макъамэхэм ялъагъу

(Урысые Федерацием инароднэ артистэу, композиторэу Нэхэе Аслъан игукъаклыжхэм ащыщэу чэпыогум и 24-м кыхэтыутыгъэм кыкълэжэу).

Кыкълэжыкларэ мафэм Сы-хъум тынэсыгъ. Тлэклу тши, Шъачэ иклэу Тбилиси клорэ мэллокумклэ билетхэр къэтщэ-фынхэм пае кассэм тылухыгъ. Ау, сыд зэхъуи, зы билет къахэтхын тлэклыгъэп — гъэмэфэ зыгъэлсэфыгъо уахътэр ыклэм факлоштыгъэ ыкли цыфхэр гъэлсэфыплэ чыплэхэм къарыкыжыщтыгъэх. Сыдэу щытми, ерагъэу проводникым тезэгы, билет тимылэу вагоным титысхыгъ. Тынэсыфэ тыщтыгъ. Кълэцыкы зэрэтигъусэр гъунэгъу купем исхэм залыгъум, ежхэм яклэлэцыкы гуагъэ-гъолхъанэу кыталагъ. Тэ, чэ-зыу-чэзыу пхъэнтлэкхэм таттысхыщтыгъ. Сыдэу щытми, Тбилиси тынэсыгъ. Студент кълэ цыклоу Тэмаре зыщыпсэуштыгъэм таксимклэ тынэсыгъ. Тэмаре дэжэ тыкы-щыуцугъ.

Тамрико (ары гурджхэр зреджэщтыгъэхэр) гуфэбэныгъэ хэлъэу тиунагъо исхэм бэрэ агу къэкыжы. Ар цыф гумэ-кыплэу, хъаклэмклэ лъэшэу нэгуиыгъэу щыт. Нэужым ежэ Тэмари унагъо илэ хъугъэ. Илэ ыцлэр Михо (Миша). Грузиём итхаклохэм я Союз зэдэсхын лэфхэмклэ иколлегие Тэмаре игъусэхэу ар щылажэщтыгъ. Нелэ кызнэсыгъэм акъорэ япхъорэлъф цыкылурэ ягъусэхэу Тбилиси ахэр щэпсэху. Тэмаре зышхыгъусэр бэрэ Адыгейм къэклох, ренэу тызэлэклэ ыкли Грузиём щыдгъэклогъэ илпэхсэр тыгу къэтэгъэкыжыкы.

Къатэу тызщыпсэурэм илпэ-ситгъэ ныбджэгъуныгъэ зыды-тигъэ унагъо тесыгъ. Гава-шли Михаил политехническэ институтым философиемклэ щы-ригъаджэщтыгъэх, ишхыгъусэ адыгагъ. Ащ Аллэ ыцлагъэр, урысыбзмэрэ литературэмрэкклэ ригъаджэщтыгъэх.

Консерваториём сыщеджэ зэхъум философиемклэ тхылъ-хэм: Гегель, Шопенгауэр, Кант атхыгъэхэм, джаш фэдэу дин шхыалэу щылэхэм афэгъэхыгъэ тхыгъэхэм сяджэщтыгъэ, ахэр Михаил кылысхыщтыгъэх. Сидунееплыкыкы зыушъомбгъу-нымклэ, сишлэныгъэхэм ахэз-гъэхъонымклэ философ цлэры-лохэм атхыгъэхэм яшлогъэххо кысэкыщтыгъ.

Абхъазым кыкыгъэ аспи-ранткэхэу Эммэрэ Лилирэ бэ темышлэу нэлуасэ тафэхъугъ. Пшъэщэ нэгушлохэм сишъэ-ожыы апыщагъэ хъугъэ, цир-кым, зоопаркым, кином зы-дащэщтыгъ, фэсакыщтыгъэх.

Тыкызыкылагъэр мэфэ залуэ хъугъэу общежитием чыплэ кыыщытатыгъ, ау ащ гъэцэк-лэжыын лэфхэр щыклоштыгъэх. Зэкклэ хъазыр зэхъум, Тэма-рэ ащ нахыбэрэ тымыгъэгумэ-кыжыным пае кытатыгъэ

унэм псынклэу титысхыгъ. Пщэрыхъаплэмрэ зыгъэлскы-плэмрэ лэф ашлэщтыгъэп. Зы-горэм тыщыпщэрыхъан фэягъ. Электротовархэр зыщэщэрэ тучаныбэ къэткылауагъ, ау элек-троплиткэ тыди щыдгъотыгъэп. Унэр рыдгъэфабэу электрэ-хъаку цыкылурэ тилагъэти, пхъэнтлэкыуитлэм азыфагу дэдгъэуцуи, сыд ишлыкълэми, зыгорэхэр щыдгъэхъазырхэу едгъэжыгъ хъаку цыкылурэ тэ-щэфыгъэ нэс. Общежитием хэтыгъэ шхалэм зэрэунагъоу тыщышхэмэ лъэллэ дэдэу кыитфидэкыщтыгъагъэ.

1978-рэ илпэсым лоныгъом и 1-р тиунагъоклэ мэфэкыгъэ плэми хъушт. Азамат апэрэ классым кылауагъ, сэ Ванэ Са-раджишвили ыцлэ зыхырэ Къэралыгъо консерваториёу Тбилиси дэтым икомполитор отделение иапэрэ курс сыхыгъ. Нафэу зэрэщытмыклэ, Грузиём имузыкальнэ культурэ игуп-чэ шхыалэхэм ар ащыщыгъ. Грузиём имызакоу, зэрэпсау Темыр Кавказым игушхылэжэ щылакклэ мэхъанэшхо цызилэ кадрэхэм ягъэхъазырын ащ щыклоштыгъ.

Студент кълэ цыкылум пэб-лэгъэ я 56-рэ урыс еджаплэм тиклалэ члэдгъэхыгъ. Апэрэ клэлэгъаджэу ащ илагъэр Да-нелия Бэлэ Михаил ыпхъур ары. Лъэпкэ зэфэшхыафхэм къахэкыгъэ клэлэцыкылурэ: гурджхэр, урысхэр, ермэлхэр, джуртхэр, курджхэр ащ кыде-джэщтыгъэх, Азамат закъор ары ахэм адыгъу ахэсыгъэр.

Еджэныр тиклалэ кын кы-фэхъуштыгъэп, ишлэ шлэгъошлоу щытыгъ, тэри еджаплэм фэд-гъэхъазырыгъагъ. Ежэ-ежырэу тхылъ цыкылурэм яджэщтыгъ, тхэщтыгъ. Зы лъэхъан горэм зы партым кыдыдэсыгъ Ста-линым ыкыо икъорылфэу Яков Джугашвили.

Грузиер ижырэ культурэмклэ лъэшэу хэгъэгу баеу щыт. Лъэпкэ оред кълэонымклэ зы-фэдэ кълэмыхъугъэ искусствэ-шхо гурджхэм алэкълэ, джаш фэдэу лъэпкэ лэмэ-псымэ гъэ-шлэгъонхэр агъэфедэх. Грузиер композитор цлэрылохэмклэ баеу щыт: Захарий Палиаш-вили, Мелитон Баланчивадзе, Нико Сулханишвили ыкли нэ-мыклхэр.

Тбилиси клэмрэ жымрэ дэ-гъоу зыщызэдишхэрэ ижырэ гурдж кълэу щыт. Ащ ита-рихэ ыкли иархитектурнэ са-угъэтхэм нэлуасэ зафэтшы зэ-хъум, лъэпкыым ыкылачлэ зы-нэсырэр дэгъоу зэхэтшлагъ, сыд фэдэ кын ыпэ къэкы-гъэми кыызэкклэуагъэп, искус-ствэм ипроизвешхохэр ыгъэлсыгъэх. Кавказым, Ады-геири зэрэхэтэу, икультура илофышлэшуабэхэм Тбилиси

нэгуйхыгъэу къапэгъокы. Я XIX-рэ ллэшлэгъум урыс ли-тературэмрэ искусствэмрэ ялыкылабэхэр мыщ шылагъэх. Грузиём щыпсэугъ ыкли ищы-лэныгъэ рипхыгъ А.С. Грибо-едовым, кълэклэ лъэныкълэм тегъэлсыкыгъэ кълэм идэхагъэ А.С. Пушкиным дихыхыщтыгъ, М.Ю. Лермонтовым кълэушхы-лэ чыплэхэу пшысэм фэдэ-хэр ыгу хэпклэгъагъэх. Гру-зиём илпэпкэ оредхэу мэкълэм гъэшлэгъонхэмклэ зэхэблагъэ-хэм жы кымысэжыгъэ П.И. Чайковскэр аклэдэулыщтыгъ. Ф.И. Шаляпин цлэрылори ит-ворческэ гъогу Грузиер ары зыщытхыагъэр.

Консерваториём ифакульте-типлымэ студент, аспирант 800-м еху ащеджэщтыгъ. Ахэр Темыр Кавказым илпэпкэ зэ-фэшхыафхэм ялыкылауагъэх: гурджхэр, урысхэр, украин-цэхэр, ермэлхэр, азербайджан-цэхэр, абхъазхэр, осетинхэр, джуртхэр.

Фольклор экспедициехэм ялъэхъан къаугъоштыгъэ гурдж лъэпкэ оредхэм яфонд бай лъэпкэ музыкальнэ твор-чествэм икабинет члэлэыгъ. Консерваториём изал Инрэ изал Цыкылурэ студент кон-цертхэр ащыклоштыгъэх, опернэ студиём гурджхэм, урысхэм ыкли лэкыб къэрал композит-орхэм ялофшлагъэхэр щагъэ-уцущтыгъэх. Студентхэм якъэ-гъэлэгъонхэр сэщ фэдэу члэ-хыгъагъэхэм лъэшэу ашлогъэ-шлэгъоныгъэх. Симфоническэ, камернэ оркестрэхэм, этногра-фическэ хорым, инструмен-тальнэ ансамблэхэм яконтцерт-хэм ренэу тяплыщтыгъ. Му-зыкальнэ шылаклар кыжыоты-кыщтыгъ, сэри а пстэур зэ-рэзыпкырысщэщтым ыуж си-тыгъ. Композициемклэ кафедрэм щезыгъаджэщтыгъэхэр композитор цлэрылауагъэх: А. Балан-чивадзе, А. Мачавариани, А. Шаверзашвили, С. Цинцадзе, нэмыклхэр.

Тбилиси дэт консерватори-ём щеджэхэрэм аусыгъэхэр тыхэгъэгу имызакоу, лэкыб къэрал-хэми яценэ-хэм къащы-луштыгъэх.

Тбилиси дэт консерватори-ём творческэ гъэхъагъэхэм-клэ баеу щыт гъогушхо кы-кыгъ. Сэри ащ фэдэ еджаплэм сызэрэчлэхъа-гъэм сырыгу-шхо щыгъ. Чэщ-зымафэм кыкылоу сы-хыат 14 — 16 лэф зыдэсшэ-жыщтыгъ, гъэлсэфыгъо мафи, мэфэкли силагъэп. Апэрэ сочинениеу стхыгъэр пье-

сэу «Скерцо-токатта» зыфи-лорэр ары. Тбилиси дэт кон-серваториём истудентхэм мы-зэу, мытлоу ар кырагъэлауагъ, нэужым — Адыгэ филармо-ниём иартистхэм.

Композитор искусствэр плэ кыбгъэхъаныр кын дэдэу щыт. Гъэцкленэу кысатыгъэр сиклэ-лэгъаджэ зыфэхыжыкыкы, кысфэгубжэу, стхыгъэм ызы-ныкыо кызыхицлэнтхъожэу кыхэкыщтыгъэ. Джащыгъум сыгу клодыгъэу урокым сыкы-члэкыжыгъэу хъуштыгъэ. Ау, сыдэу хъуми, кылачлэ кызыхэ-гъотэжыти, етлани сытхэщтыгъэ.

Проигрыватель зэзгъэгъоти, классическэ мэкъамэхэр зы-тетхэгъэ пластинкэхэм сядэлоу езгъэжыагъ.

Унэгъо лэфхэр зэкклэ сиш-хыгъусэ ыпллэу рилъхъажы-гъэх. Пчэдыжэ къэс Азамат еджаплэм ыщэщтыгъэ, урокхэр ыухыхэмэ, кыщэжыщтыгъ. Ащ даклоу гъомылапхъэхэр кы-щэфыщтыгъэх, пщэрыхыщтыгъэ, унэми текстхэр щыхиутыхэзэ ахыщэ тлэкы кыдыгъахыщты-гъэ. Гурдж тхаклохэм яусэ-хэу урысыбзэкклэ зэрадзэкы-

гъэхэр хиутыщтыгъэх. Ащ нэфэшхыафэу репетиторствэм Мирэ пыллыгъ, урысыбзэмклэ клэлэцыкылурэ ригъаджэщтыгъэх.

Мыщ дэжыым кыыщысломэ сшлоигъу консерваториём сы-щеджэ зэхъум сыд фэдэ лэфкли сишхыгъусэ ишлауагъэ кыызэ-рэсигъэкыщтыгъэр. Нотнэ гра-мотэклэ заджэхэрэм зыпари хымышыкыщтыгъэми, сыусы-хэрэр клитхыкыжыщтыгъэх, оперэу «Раскаты далекого грома» зыфилорэр гъогууи 10 фэдизрэ тыритхыкыжыгъ.

Зы хъугъэ-шлэгъэ щхэн горэ сыгу кълэжыкы. Зэрэсихаб-зэу, пчэдыжым сыхыатр 7-м сыкыэтэджи, сыхыатр 10-м нэс зичэзыу мэкъамэ зэхэслъхыгъ сиклэлэгъаджэу Александр Василий ыкълэм езгъэлэгъу-нэу. Зысэгъэхъазырыфэ Мирэ псынклэу ар тхыпэ къабзэ-хэм атыритхэжыгъ. Сэри сы-мыуплэкълужэу урокым сы-кылауагъ. Роялым тыклэрытлысхыи клэлэгъаджэм зэхэслъхыгъэр ыуплэкълунэу зырегъажыэм, лъэшэу ыгъэшлагъоу сынэгъу кыкылаплэзэ кылауагъ.

— Аслъан, сыд фэдэ ак-корда, сыд фэдэ нота мыхэр ыкли сыд фэдэ линиеха зы-тетхагъэхэр?

Сэри сыттагъэу тхыапэхэм сяпллы, ау зи зэхэслыкыжыын слъэкылрэн.

— Енэгъуагъо сишхыгъусэ тыритхыкыжы зэхъум гулэзэ хэукълэныгъэхэр хышыхыагъэ-хэкклэ, — еслагъ ащ.

— Адэ, Аслъан, уишхыгъу-сэ ытхырэр сэ сыуплэкълэу сыщысын слъэкыщтэп ныла, — джауап кытыжыгъ ащ.

ло хэлъэп, лъэшэу сыукытэ-жыгъагъ. Унэм сыкыызэкълэ-жыым Мирэ кысэхъулауагъэр кыфэслотэжыгъ ыкли бэрэ тыщхыжыгъ. Ащ нахыбэрэ цыхы фэсымышыжыынэу, ты-ресымыгъэтхыкыжыынэу ащ кышыхыуагъэ, ау тапэклэ лъэ-шэу сакынынэу, нотэхэр зытетын фэе сатырхэр зэхимыгъэкълэ-клэнхэу фэзгъэпытэгъагъ.

Сурэтхэм арытхэр: **А. Нэ-хаим иунагъорэ оперэмклэ театрэу Тбилиси дэтымрэ.**

(Джыри кыкылэпкыкыщт).

Адыгэ бзылъфыгъэр ишэн-хабзэ фэшъыпкъэн фае

Лэшлэгъу пчъагъэхэм къашегъэжыгъэу тиадыгэ бзылъфыгъэхэм ядэхэгъэ, яшыклэшлугъэ, яшэн-хабзэ зеклуаклэ зэрэдунай плони хъунэу зэльашлэ, ящытху ало. Ижыклэ лъэклэ зилэ пщыхэм тиадыгэ бзылъфыгъабэ хышхом ыкыб щашагъ. Ахэм дышъэм пелэн уасэ ялагъ. Хы Шлугъэм къылухъэрэ щэфаклохэм апэу ащэфыштыгъэр тиадыгэ пшъэшъэ ныбжьыклэхэр арыгъэх.

Тиадыгэ бзылъфыгъэхэм хульфыгъэхэр агъэлаплэзэ, апытэзэ, шъхьэклэфшхо афашызэ къахыгъ. Яхабзэ фэшъыпкъэху, анапэ къабзэу псэугъэх. Лъэпкъым ибзылъфыгъэхэр шъхьафитыджагъэху, члэубагъэу шылагъэху, унагъомкли лъэпкъымкли тетыгъор хульфыгъэм иеу, бзылъфыгъэр амылътэу, уасэ фамышлэу къызышлэшхэрэр шылэх. Ау ар ауштэу шытэп. Тибзылъфыгъэхэри тыхульфыгъэхэри уасэу, фитыныгъэу, лъытэныгъэу ялэмклэ зэфэдэх.

Ижыклэ къышгъэжыгъэу зэшъхьэгъсэхэр зэкыгъоу клохэ зыхуэклэ, лпыр лъэбэкъу зауэлэ шъузым ыпэ итэу клоштыгъэ. Бзылъфыгъэр зэрэхъэтэпэмыхым, зэрамылътэрэм пае лым ыуж итын фаеу зы-

лпытэрэр маклэп. Ау шлэныгъэлэжышхоу шылагъэхэм мыщ къырауаллэштыгъэр нэмыкл. Ахэм алоштыгъэ: «Джа шыклэм къежыаклэу фэхуегъэр ижыклэ цыфхэм шылакэу ялагъэр ары. Джа лъэхъаным цыф лъэпкъ зэфэшъхьафхэр зэпыштыгъэх, лышлэжъ банэр шылагъ. Джа гумэклэгъохэм апае лашэр хьа-

Адыгагъэ, цыфыгъэ, укытэ хэлъэу, лушэу, лэдэбэу, лъэпкъ хабзэм фэшъыпкъэу шытыр ары адыгэ бзылъфыгъэ зыфалорэр. Адыгэ хабзэр лъэпкъым цуху-макь, ылапс.

зырэу зыдылыгъэу, хульфыгъэр бзылъфыгъэм ыкли клэлэцы-клухэм апэ итэу, къогъу къэгъэ-зэгъухэм къащытебэнэнхэм те-щыныхъэзэ клоштыгъэ...» Лым ылэхэр шъхьафитэу, игъом лашэр къыпхъотэным, ыгъэфедэным апае лэнэклэу клоштыгъэ нахъ, мылътэныгъэ ащ хэлъыгъэп.

Тиадыгэ лъэпкъ шлоу, дэхагъэу хэлъыр зэклэ тибзылъфыгъэ шлагъохэр ары къытхэ-зылхъэрэр. Ахэм тыкъагъэху,

тапъу, тэщ пае чэщ мычъые тхьапша ахэм рахырэр? Тымычъиемэ — чъыехэрэп, тымышхэмэ — шхэхэрэп, тыгы хуэмэ, къыддэгъых, тышхымэ — къыддэгъых. Тиадыгэ бзылъфыгъэ зыгъэдахэрэр кынэу хульфыгъэм пилъагъорэр арэп, ар зыгъэдахэрэр ынап, ыпкъышъол, иакъыл, игуклэгъу, илушыгъ, илэдэб, изеклуакл.

Непэ шылакэр псышхом фэдэу мащэ. Уахътэр зы чыплэ итэп, ыпэклэ ренэу лъэклуатэ, ащ даклоу хэтрэ лъэпкъи ихэбзэ-шапхъэхэм зэхъоклыныгъэхэр афэхуэх. Мы аужырэ лъэхъаным анахъ бырсыр къызыпкырэр, мыхуныбэ зыхалъагъорэр, гухэкл нахъ мышлэми, тибзылъфыгъэхэм зызэрафалорэр шыклэр ары. Бзылъфыгъэм ищыгъын адыгэ хабзэм диштэу, къеклоу, шапхъэм итэу шыгы-мэ, дахэ, лъэгъупхъэ. Ау лъэшэу гухэклр шыгыныу шыгыр гуштэгъуаеу, дышъэмрэ тыжынымрэ ащ къеулэлэхуэ, шыгынылу лыеу игъэчыгъэу, клакоу е илыгъэу кыхъэу, зыфэ-сакыны, зытеуыкытыхъан фаехэр къэлъагъоху бэхэр зэрэхэтхэр ары. Ар гомылу, зылъэгъурэ нэж-луужхэр укытаплэ редзэх. Адыгэ бзылъфыгъэм

шыгыныу шыгыр дахэу, зылъэгъугъэр ыгъэразэу, шыгушлуклэу шытын фае.

Лъэш дэдэу гум къеорэр Тхъэм къаритыгъэ шъхьац кыхъэ дахэхэм зэрарыджэгухэрэр ары. Уапашхъэ итыр хульфыгъэми бзылъфыгъэми умышлэу, шъхьац тлэклу пыхъы-цым фэдэу плыеу, апшъэ ды-

Тиадыгэ бзылъфыгъэ зыгъэдахэрэр ынап, ыпкъышъол, иакъыл, игуклэгъу, илушыгъ, илэдэб, изеклуакл.

шъэ пшъэхуэ зышыплл, зым нахы адрэр нахъ кыхъэу, нахъ гъмэу арылэу зыпллэгъуклэ гур маклоды.

Тибзылъфыгъэхэм ащышхэр хьадагъэм клохэ зыхуэклэ, джэ-гум е ешхэ-ешъом клохэрэм фэдэу зызэрафалорэри гукъау шыт. Гохыджэу ланэхэр зэрэхъэхэшъ, адыгэ къуаджэхэм къарыкыгъэ хульфыгъи бзылъфыгъи къызэклугъэ кыным ахэр хэтых.

Цыф зэхэхъэхэм мы зигугъу къэсшыгъэ зеклуаклэхэм ащытегушылэхэрэп. Ны-тыхэмклэ, тыж-ныжхэмклэ ащ фэдэ хэбзэнчэ зеклоклэ-гъэпсыклэхэм тапэуцужыны, тишэн-хэбзэ зэхэтыклэ дахэхэр зыукъохэрэм зыдядгъэшлэжыны, ахэр члэтымынэным хэти ыгъэгумэклэны фае. Тиадыгэ бзылъфыгъэху тапэклэ псэуштыгъэхэм шъхьэ-лпытэжыныгъэр, укытэр, лэдэбныгъэр — лъэпкъым ишэн шъхьалэхэр зэрагъэлаплэштыгъэхэр ары ящытху чыжъэу зыклэлугъэр. Зыхабзэ зыукъоу, ар зихъэтэпэмыхъ адыгэ бзы-

лфыгъэр емыклух. Нахыжхэр нахъ маклэ мэхуэх. Джымы лфым изэшлохын унагъом ис пхури, нысэри, гуащэри ыгъэгумэклэны, гъунэ зылафыжыны фае. Гъогу тэрэз игъом тетымыгъэуцохэмэ, гъэсэпэтыдэ ятымыломэ, къэтыубытыжыныхъэ тлэклыштыхэп.

Адыгэ бзылъфыгъэм ышъхъэ уасэ фишыжыны, ыгъэлэплэн фае. Адыгагъэ, цыфыгъэ, укытэ хэлъэу, лушэу, лэдэбэу, лъэпкъ хабзэм фэшъыпкъэу шытыр ары адыгэ бзылъфыгъэ зыфалорэр. Адыгэ хабзэр лъэпкъым иухумакь, ылапс. Аадыгэхэм яхабзэ мылътэшыгъэмэ, шэн пытэ ахэмылътэ-гъэмэ, лъэпкъыр къызэтэнэ-штыгъэп. Ахэм апэшлуклоу адыгэ хабзэр зыукъорэм адыгэу зерэмылътэжъ.

Лыжъ луш губзыгъэ горэм идунай ыхъожыны зэхъум, аужырэ гушылэхуэ къыложы-гъагъэу къалотэжыны: «Апэрэ гушылэр — шъубзэ шъуитхьа-

Бзылъфыгъэм ищы-гъын адыгэ хабзэм диштэу, къеклоу, шапхъэм итэу шыгымы, дахэ, лъэгъупхъэ.

бзэ, ятлонэрэр — шъуишъуа-шэ шъуарыхъащт, ящэнэрэр — шъоц нахыклэмрэ нахыжымырэ шъуадэлунышъ, хъунэу къалорэр къахэшхуымэ, гъо-гоу ишъухуэхэрэм шъулынэ-сышт. Япллэнэрэр — шлу шъу-зэрэлъэгъу, армырмэ, зэклэ пклэнчэу клодышт.

ХЪОДЭ Сэфэр.
Юфшлэным иветеран.

ДЕПУТАТЫМ ИЗЭУКИЭГЪУХЭР

Щылэныгъэм дебгъэштэныр псынклэгъоп

Афыпсыпэ къоджэ зэхэт псэуплэр Тэхъутэмыкьое район гупчэм анахъ пэлудзыгъэмэ ащыш. Мыщ къоджипллырэ зы поселкэрэ хэхъэх: къуаджэхуэ Афыпсып, Пэнэхэс, Псэйтукы, Хьащтыку, поселкэу Кубаньстроир. Шапсыгъэ къэлэ цыклур къуаджэу Афыпсыпэ хагъэхъахыгъ. Псэуплэ зэхэтым нэбгырэ 5275-рэ щэпсэу, унэгъо 1586-рэ мэхъу.

Мы аужырэ илэхсхэм цыфхэм ящылэклэ-псэуклэ кыхышэу зыкылатыгъ: чырбыщ унэ дахэхэр ашых, ахэм ащышхэр къатитлу мэхуэх, чэу дэгъухэр къагъэуцух, машинэ псынклэу адэтхэм япчъагъэ хэхъо. Гъогухэм, урамхэм чыплэ-чыплэу яшлушлэх, джэгуплэхэр ащашых, унэе тучанхэр къащызэлуахы, учреждениеу адэтхэр агъэцэ-клэжыых, клэхэри адашыхъэх.

Ащ тетми, щылэныгъэр ыпэ лъэклуатэ, зэхъоклыныгъабэ къыз-дехы, ахэм лфыгъуабэхэр зэшлохыгъэнхэ фаеу къагъэуцу. А лфыгъохэр ары цыфхэр зыгъэгумэклыхэрэр, тапшъэ шылэ пащэхэм зафагъэзэнэу зыклэхуэрэр.

Урысые Федерацием и Къэралыгъо Думэ идепутатэу Нэтхъо Разыет Тэхъутэмыкьое районымклэ Афыпсыпэ чыплэ коим къызэрэклоштыр зызэхыхым,

цыфхэр гушлуагъэх. Мы коим щыпсэхуэрэм Разыет дэгъу дэдэу ашлэ. Районым ыкли республикэм ащылажъэ зэхъум бэ-клаехэри лүклэнхуэ хуэгъэ.

Депутатыр къапломэ, зыгъэгумэклырэ лфыгъохэр лъагъэлэсхэ ашлоигъоу бэ къеклола-гъэхэр. Ахэм янахыбэр культурэм, гъэсэныгъэм, медицинэм ащэлажъэх, депутатых, общественнэ организациехэм ялы-клох. Клэклэу къэплон хъумэ, Афыпсыпэ чыплэ коим хэхъэрэ къуаджэхэм ялыклохэр зэ-лүклэгъум хэлэжыагъэх. Къызэ-лүклагъэхэм Разыет апэ къа-филотагъ илофшлэклэ, цыфхэм защылүклэгъэ псэуплэхэр, тхьа-усыхэ тхылъэу къыфагъэзагъэхэм лфэ зэрадишлагъэр ыкли зэрадишлэрэр, къыдэхуегъэхэр, зэшлуихыгъэ лфыгъохэм ащышхэр.

Зэклэ къеклолагъэхэр зыгъэ-

гумэклыхэрэр гъогушхоу «Краснодар — Новороссийск» зыфилорэм поселкэу Яблоновскэм дэжъ изэпырыкыпл ары. Ильэс пчъагъэрэ мы зэпырыкыплэм нэфыгуазэ темытэу кыхыгъыгъ. Транспорт зэфэшъхьафэу мыщ шызэблэклырэр бэдэд. Шапсыгъэ псыубы-тыплэм кыкылахэрэр Яблоновскэ, Инэм, Краснодар маклох, а псэуплэмэ къарыкырэ транспортыр жъугъэу зэпырыкыплэм къыркэло, сэмэгумклэ, джа-бгъумклэ агъазэшъ, лъэгъун зыщырялэм маклох. Нэфыгуазэ зытемытыгъэ илэхсхэм къаклоцл техникэ зэфэшъхьафэу бэдэд цызэутэкыгъэр, хуэгъэ-шлагъэхэм нэбгырэ 40 фэдиз ахэ-клодагъ.

Нэужым бгъу пстэухэмкли нэфыгуазэхэр къатырагъэуца-гъэх. Машинэзэфэхэми, ахэм аклыгъурэ цыфхэми ар лъэш дэдэу ягопагъ. Цыфхэм ягушлуагъо бэп ыкыудыгъэр — ар гухэклыху. Чэлэ зэхэогъухэм адэжъ нэфыгуазэхэм лфэ ашлэжырэп. Шынагъо дэд пчы-хэри, чэщыри. Машинэзе-фэхэм, зэралоу, «агухэр цэп-клэ алыгъэху» гъогум зэпыр-кыых.

Арэуштэу зыклашыгъэр энергиер къагъэнэжъу ары. Адэ цыфхэр? Электроэнергием цыфхэр нахъ лъаплэх, ахэм япсауныгъэ, ящылэныгъэ сыд пае емыгупшысэхэра? Депу-

татым а лфыгъом изэшлохын-клэ ишлуагъэ къыгъэклонэу гушылэ кытыгъ.

Ятлонэрэ лфыгъор Шапсыгъэ псыубытыплэм итамбэ щашырэ гъогум бэрэ зэрэпэлыхэрэр ары. Ар Шапсыгъэ къэлэ цы-клум къышгъэжъэ, тамбэ ехыгъом, зыгъэпсэфыплэ унэхэм адэжъ нэс километрэ 20 хуушт. Гъогум ишлын гъэрэкло аухынэу шытыгъ, ау ар къадэхуегъэп. Юфшлэнышхо мыщ щэкло, ау гъунапкъэ горэ илэн фаеба? Лъэшэу мы лфым цыфхэр егъэгумэклых.

А гъогум рыклохэрэр шапсы-гъэ къуаджэхэмэ къадэклырэ ма-шинэ закъохэр арэп, тигъунэгъу Северскэ районым кы-кылахэрэри ары. Гушылэм пае, селоу Львовскэм, къутырхуэ Пороннэ-Покровскэм, Ананьев-кэм, Михайловскэм къарыкы-хэрэр Краснодар клонхэ ху-мэ, километриплл пчъагъэ лыеу аклу. Гъогур хъазыр зыхуэрэм, къакуштыр бэклэ нахъ клэклэу хуушт. Арышъ, гъогуклэр аухы-ным дэгүлэрэр бэ.

Депутатым къызэрилуагъэм-клэ, гъогум ишлын зэрэпэлы-тэрэм дэгъу дэдэу шыгуаз. Москва кыкырэ федеральнэ ахъшэм нэмыклэу псэуалъэм ишлын, республикэми имылку хильхъащт, 2015-рэ илэхсым ар аухышт.

Афыпсыпэ шышхэр зыгъэгумэклыхэрэм ащыш къуаджэм

игупчэ лъэсрыкло гъогухэр зэ-римылэр. Афыпсыпэ — чыплэ коим игупч, мафэ къэс лъэгъун зэфэшъхьафхэр ялэхуэ мыщ къакурэр бэдэд. Къоджэ гуп-чэм итых тучан пчъагъэхэр, гурыт еджаплэр, я XXI-рэ ллэ-шлэгъум иклиника, къоджэ коим иадминистрације зычлэт унэр, почтэр, газ участкэр ыкли ахэм анэмыклыхэр.

Ахэм лъэгъун адызилэр бэ. Урамым техникэ зэфэшъхьа-фэу шызеклорэри маклэп. Ма-шинэхэри, лъэсрыклохэри — зэклэ зэхэтыгъ. Лъэшэу ар шы-нагъо. Урамым ыбгъуитлуклэ лъэсрыкло гъогужыыхэрэ ша-шынхэм игъо хуэгъэ. Джыри зы лфыгъу. Афыпсыпэ гурыт еджаплэм чыплэ-чыплэу кы-шыклэжы, ышъхъэ тыралъхьа-нэу рагъэжыагъ, ау лфшлэнхэр къызэтеуцагъэх.

Къуаджэхэр зэзыпхырэ гъо-гухэм зэщыкыгъэ чыплэхэр ялэх, къоджэклоцл урамхэри гъэ-цэклэжыгъэнхэ фае. Къуаджэу Псэйтукы культурэм и Унэ дэ-тэп, цыфхэм зызшагъэпсэ-фын, шлуагъэ хэлъэу уахътэр зышагъэклон шылэп.

Упчлэу, зыгъэгумэклырэ лфы-гъоу бэ зэлүклэгъум кы-шчалэтыгъэр. Нэтхъо Разыет ахэм лүпклэу джэуапхэр къари-тыжыгъэх, лфыгъо пчъагъэ зэшлуихынуу цыфхэр кыгъэ-гугъагъэх. Зэлүклэгъум хэлэжы-гъэмэ ащышхэ Цухъо Руслан, Лылуужу Азмэт, Абредж Сай-фидин, Бастэ Мэджид, Шъхьа-тум Любэ.

ХЪУШТ Щэбан.

ТИФЕСТИВАЛЬХЭР

Зым зыр нахь гъэшлэгъон

Шьолъырхэм яфестивалэу «Наш Кавказский меловой круг» зыфилорэр Мыекьуапэ щэкӀо. Темыр Кавказымрэ Къыблэ шьолъырымрэ ятеатрэхэм яспектаклэхэр тикьалэ кыщагъэлъагъох.

Кьалмыкым и Лъэпкь драматическэ театрэу Б. Басанговым ыцӀэкӀэ щытым испектаклэу «Раш» зыфилорэм АР-м и Камернэ музыкальнэ театрэу А. Хьанхъум ыцӀэ зыхьырэм искусствэм пыцагъэхэр щеплъыгъэх.

Къэбэртэе кьэралыгъо драматическэ театрэу А. Шэуджэн-цыклум ыцӀэкӀэ щытым испектаклэу «Орел и орлица» зыфилорэр Лъэпкь театрэу Цей Ибрахымэ ыцӀэкӀэ щытым кыщигъэлъагъагъ. Алексей Толстоим ытхыгъэм техыгъэ спектаклэр ре-

жиссерэу Фырэ Руслан ыгъэуцугъ. Къэбэртэе-Бэлыкьарым и Лышхъэ ишлукъафтын зыфагъэшлэуагъэ спектаклэм тарихым инэклубгъохэр кьелуатэх.

Урысыем ипачьыхэрэ къэбэртаехэмрэ зэзэгъыныгъэ зэрэзэдашыгъагъэм, щылэныгъэр лыкьлуатэзэ цыфхэм язэфыщытыклэхэм зэхьоклыныгъэу афэхьугъэр, къэбэртэе пшъашьэр унагъо зери-хьагъэр, нэужым гумэклгупшысэу зэпачыгъэм спектаклэр

афэгъэхьыгъ. Шьыпкьэмрэ къэбархэр зэблаыхэзэ хьугъэ-шлагъэхэр тэрэзэу цыфхэм алъызымыгъэ-лэсыжыгъэхэм джэуап ятыжыгъэным режиссеры пылъыгъ.

Шьыбзыхъу Басыр, Тхъашыгъое Жаннэ, Хьамырзэ Ахьмэд, Хьэц Къэншъаубый, нэмыкӀхэм рольхэр къашых. Пачыхьэхэм ярольхэр кьэзышӀырэ артистхэр дахэу фэпагъэх. Пачыхьэу Василий ыкьоу

Иван ироль Б.Шьыбзыхъум кьызэрэзэлуиырэм дунэе мэхъанэ епты хьушт. Лъэгъупхъэу фэпагъэ, пчэгум щызекӀо зыхьукӀэ, пачыхьэм илокӀэ-шлыкӀэхэр губзыгъэу

егъэфедэх, рэхьатныгъэ хэлъ.

Бзылфьыгъэ рольхэр кьэзышӀыхэрэм яадыгъ гушылаки, язекьлаки гум рехьых. Амыгъэужьырэу кьызэрэгъушылэхэрэм ишӀуагъэ-кӀэ, гупшысэ шьхьалэу роль пэпч хэлъыр нахьышӀоу кьызылауахы.

ШӀэжыым иплуныгъэ мэхъанэ зыкьегъэлэтыгъэным, цыф зэфыщытыклэхэм щылэныгъэр зэряпхыгъэ шыкӀэр дэгъоу тшӀэным фэшӀ ащ фэдэ спектаклэхэр охьтэ хэхыгъэм тэфэу кьагъэлъагъонхэр уахьтэм ишыкӀагъэх.

Краснодар, Темыр Осетием, Бэлыкьарым, нэмыкӀхэм ятеатрэхэм яспектаклэхэм тшӀогъэшлэгъонэу тӀаплъы. Мурэтэ Чэпае ипӀесэ техыгъэ спектаклэу «ИзнатӀэм игъэрхэр» Абазин театрэм шэкӀогъум и 2-м кьыгъэлъагъошт.

Фестивалыр шэкӀогъум и 3-м пчыхьэм сыхьатыр 7-м зэфашыжыышт.

Къэбэртэе театрэм испектаклэ сурэтхэр кыщытырахыгъэх.

НЫБЖЫКӀЭХЭМРЭ ПӀУНЫГЪЭМРЭ

Батырыр дэгъу дэдэу еджэ

Адыгэ кьэралыгъо университетым юридическэ факультет иятӀонэрэ курс щеджэрэ лӀпэзэо Шамила пауэрлифтингымкӀэ Урысыем изэ-нэкьокъу дышъэ медалыр кыщы-дихыгъ.

— Мыекьуапэ сыкыщыхьугъ, дзюдомкӀэ сыбанэщтыгъ, — кьелуатэ лӀпэзэо Шамила. — Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Бастэ Сэлымэ сипащэу сиухъазырыныгъэ хэзгъахьо сшӀоигъуагъ. КӀуачӀэр згъэпӀтэзэ, кьулайныгъэр нахь дэгъоу алырэгъум щызгъэфедэным фэшӀ дзюдом имызакъоу, нэмыкӀ спорт лъэпкьхэм сапылтын фаеу Бастэ Сэлымэ кьысилоштыгъ.

— ДзюдомкӀэ убанэзэ атлетикэ онтэгъур кьыхэпхыныр кызыхэкӀыгъэр кызыгурэломи, уклэгъожыгъэмэ сшӀэрэпышъ, сиупчӀэ лъысэгъэкӀуатэ...

— Дзюдор сшӀогъэшлэгъон. Мыекьопэ бэнэпӀэ спорт еджапӀэу Кобл Якъубэ лъапсэ зыфишӀыгъэр

лӀпэзэо Шамил.

дунаим щашӀэ. Ащи дэгъоу сыщыгъозагъ, ау пауэрлифтингым сызыпишагъ — кыщыздэхьурэр нахьыбагъ.

— Федерацияе зэфэшъхьафхэм зэхачэрэ дунэе турнирмэ уахэлажъзэзэ щытхьуцӀэу кьыдэпхыгъэр

макӀэп. Дунаим и Кубок гъогогъуицэ кьэпхыгъ.

— Хэбзэ шапхъэмэ адиштэу Урысыем пауэрлифтингымкӀэ ифедерацияе зэхичэрэ зэнэкьокъухэм сахэлажъэу сыублагъэ. Тапэки сиухъазырыныгъэ сыуплӀэкӀу сшӀоигъу.

— Урысыем изэнэкьокъоу Краснодар щыкӀуагъэм кьытегушылэба.

— Москва, Ленинград хэкум, Урысыем икьалэхэу пауэрлифтингыр дэгъоу зыцашӀэхэрэр Краснодар щызэлукагъэх. Штангхэр бгъэгум телэтыкӀыгъэнымкӀэ сыэнэкьокъугъ.

— Килограмм 60 кьэзыщэчырэмэ якуп апэрэ чыпӀэр кыщыдэпхыгъ. ЯтӀонэрэ чыпӀэр зыхьыгъэр килограмм 17-кӀэ уауж кынагъ. Уигухэлъ блэгъэхэм ташыгъэгъуазэба.

— Спортым сыпылтышт. Урысыем ихэшыпыкӀыгъэ командэ сыхэтэу дунэе зэнэкьокъухэм сахэлажъэшт. Тренерэу Евгений Иванцовыр сипащэу зысэгъэхъазыры.

— Шамил, юридическэ факультетым «5»-кӀэ ушеджэу кӀэлэегъаджэмэ кысалауагъ. Спортымрэ еджэнымрэ зэпэбгъэуцу-

хэу, нахь уищыкӀагъэу пльытэрэм ухадэ пшӀоигъоу уахьтэ кьыокӀуа?

— Бэрэ ащ сэгупшысэ. Силахьылхэм, кӀэлэегъаджэхэм кьысалауэр зэхэсэхы. Синыбджэгъухэр кьысэушъыхы. Щылычым ебэнхэзэ кӀуачӀэр зыцапсыхьэрэмрэ шӀэныгъэм зыщыхагъэхьорэ еджапӀэмрэ зы лофым фэлажъэхэу сэлъытэ — ныбжыкӀэхэр щылэныгъэм фагъэхъазырых. СызэупчӀыжырэ цыфмэ сыхагъэукоштэп — ащ сицыхъэ тель. Сафэраз. Спортыр щызгъэзыемэ кьысщыкӀэщтыр макӀэп, ныбджэгъубэ чӀэсынэщтэуи кьысщэхьу. Сэнэхъатэу зэзгъэгъоты-нэу сызыфаер сшӀогъэшлэгъон, сищыкӀагъэу сэлъытэ. Спортым псауныгъэр егъэпӀтэ.

— ЗэрэхьурэмкӀэ...

— Спортри, шӀэныгъэри сищыкӀагъэх.

— Спортсмен цӀэрылор юрист дэгъу хьумэ хэтэ зымыгъопэщтыр?

— ЦӀэрыло спортым сыщыхьугъэу слытэрэп. СыныбжыкӀ, Тхъэм зерилоу, сызыфежыагъэр лъызгъэкӀотэшт.

— УигухэлъышӀухэр кьыбдэхьунхэу сыпфэлъало. Опсэу, Тхъэм бэгъашӀэ уешӀ.

— Тхъауегъэпсэу.

Нэклубгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТӀЫЛЬ Нурбий

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ
Республикэм лъэпкь
лофхэмкӀэ, лӀкӀыб
кьэралхэм
ащыпсэурэ
тильэпкьэгъухэм
адырялэ
зэпхыныгъэхэмкӀэ
ыкӀи кьэбар
жъугъэм
иамалхэмкӀэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шьхьалэр
ДЭРБЭ
ТИМУР

Редактор
шьхьалэм
иапэрэ гуадзэр
МЭШӀЛЭКЪО
Саид

ПшӀэдэжыж
зыхьырэ
секретары

ЖАКӀЭМЫКЪО
Аминэт

Редакциер
зыхьышӀэр:
385000,
кь. Мыекьуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шьхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшӀэдэжыж зы-
хьырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыцаушыхьаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутым лӀофхэмкӀэ,
телерадиокъэтын-
хэмкӀэ ыкӀи зэлы-
лэсыкӀэ амалхэмкӀэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чӀыпӀэ гъэлары-
шӀапӀ, зэраушыхъа-
тыгъэ номеры
ПӀ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекьуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4000
Индексхэр
52161
52162
Зак. 3640

Хэутыным
узщыкӀэтхэнэу щыт
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкӀэтхэгъэхэ
уахьтэр
Сыхьатыр 18.00

ФУТБОЛ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Тыгъуасэ зэрешлагъэхэр

«Зэкьошныгъ» Мыекьуапэ — «Краснодар-2» Краснодар — 2:0. ШэкӀогъум и 1-м Мыекьуапэ щызэдешлагъэх.

«Зэкьошныгъэр» шэкӀогъум и 7-м Новороссийскэ щылулӀэшт чыпӀэ командэу «Черноморец» зыфилорэм.